

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Hana Helešicová

Podíl médií při využívání volného času žáka základní školy v regionu

Břeclav

Vedoucí práce: doc. PhDr. Libuše Podlahová, Dr.

OLOMOUC 2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů literatury.

V Olomouci dne 27.3.2012

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování:

Děkuji doc. PhDr. Libuši Podlahové, Dr., za odborné vedení práce a poskytování rad, ale i učitelům a zástupkyni ředitele základní školy, u níž jsem prováděla výzkum.

Terminologická úmluva:

Pokud je v textu uvedena osoba mužského rodu, je tím myšlena jako zástupce skupiny, kterou reprezentuje, a to jak osob mužského, tak i ženského pohlaví.

Pojem žák ve skutečnosti obsahuje žáky – chlapce, ale i žákyně – dívky.

Obsah:

Úvod.....7

I Teoretická část:

1 Masová média.....10
 1.1 Typy masových médií.....13
2 Vliv médií.....18
 2.1 Vliv masové komunikace.....19
 2.2 Vliv násilí.....20
 2.3 Vliv reklamy.....21
3 Děti a masmédia.....23
 3.1 Děti a televize.....25
 3.2 Děti a internet.....26
 3.3 Děti a násilí.....27
4 Mediální výchova.....29
 4.1 Mediální gramotnost.....30
5 Druhy internetové on-line komunikace.....32
 5.1 Facebook.....32
 5.2 Chat.....34
 5.3 Skype.....35
 5.4 E-mail.....35
 5.5 Pravidla bezpečné komunikace přes internet.....36

II Výzkumná část:

6 Pedagogický výzkum.....38
 6.1 Popis zkoumaného vzorku.....38
 6.2 Popis dotazníku.....39

6.3 Věcné hypotézy.....	39
6.3.1 Facebook jako nejvyužívanější prostředek.....	39
6.3.2 Facebook jako nejoblíbenější prostředek.....	40
6.3.3 Vliv pohlaví dětí na zakládání účtu na Facebooku.....	42
6.3.4 Vliv pohlaví dětí na počet přátel na Facebooku.....	43
6.3.5 Vliv založení účtu na Facebooku na školní výsledky.....	45
6.4 Ověření věcných hypotéz.....	46
6.5 Závěry provedeného výzkumu.....	46
Závěr.....	48

Úvod:

V čase, kdy si mladý člověk uvědomí, že by jednoho dne chtěl na svět přivést své vlastní děti, jedna z věcí, nad kterou začne přemýšlet, je i to, jak své budoucí potomky bude vychovávat. Tato myšlenka se pomalu, ale jistě začala utvářet i v mé hlavě, a proto jsem začala svět kolem sebe sledovat z trochu jiného úhlu. Věci, kterých jsem si dříve nevšímala mi najednou přišly zajímavé a zjistila jsem, že na spoustu z nich ani neznám odpovědi. Kde jsou děti, které přišly ze školy? Co dělají, když mohou využít svůj volný čas k nejrůznějším aktivitám? Proč je dětí trávících čas venku na sídlišti čím dál méně? Představila jsem si, jak má budoucí dcera nebo můj syn přijde ze školy. Ale co nastane v tomto okamžiku? Zavzpomínala jsem na svá školní léta, která, jak se domnívám, nejsou minulostí zas tak příliš vzdálenou. Já a mí vrstevníci jsme trávili čas poněkud rozdílněji, než je tomu v dnešní době. Trávili jsme čas nejrůznějšími činnostmi, hráli jsme na schovávanou, na honěnou, prozkoumávali jsme i ta nejskrytější zákoutí kolem místa bydliště. Podstatou je, že jsme byli pořád venku. A byli jsme venku společně se spoustou dalších dětí. Samozřejmě s přibývajícím věkem přicházel i pocit zodpovědnosti a potřeba věnovat se nějaké smysluplnější aktivitě, než je pobíhání po sídlišti. Vrhli jsme se do nejrůznějších koníčků, začali jsme pěstovat sporty, chodili jsme do oddílů, do kroužků. Někteří si zvolili jako náplň volného času i další studium, jiní zase netoužili tolik po úspěchu, vzdělání a poznání, a tak se jen tak potulovali v okolí, posedávali na lavičkách a debatovali. Ale zase je zde jeden podstatný rys, který já vidím v časech minulých – tu dobu, která vyplňovala dobu mezi školou a rodinnými povinnostmi, jsme si užívali v partách a komunikací tváří v tvář. Ano, nutno zmínit, že mobilní telefony, počítače, internet a podobné vymoženosti, nám byly vzhledem ke své ještě neaktuálnosti, odepřeny. Ale i tak. Televize byla, rádio bylo. Ale potřebu trávit čas sledováním nekonečných seriálů, rádoby zábavných amerických filmů a povalování se na gauči, tu jsme neměli.

Důvodem, proč jsem si zvolila téma diplomové práce - Podíl médií při využívání volného času žáka základní školy v regionu Břeclav, je tedy hledání odpovědí na mé otázky a na nalezení cesty, jak bych i já jednou chtěla svoje děti vychovávat. Z města Břeclav pocházím a zde jsem také svá dětská léta trávila, proto se opět prostřednictvím dotazníku do těchto míst vracím, vzpomínám a porovnávám, jaké to bylo před více jak deseti lety, a jaká je situace dnes.

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jakou roli hraje Facebook v životě dětí Základní školy Břeclav, Kupkova 1. Dílčí cíle mají objasnit, zda je Facebook nejvyužívanějším prostředkem

on-line komunikace; zda je také nejoblíbenějším komunikačním prostředkem; zda má pohlaví dětí vliv na založení účtu na Facebooku; zda pohlaví dětí ovlivňuje počet přátel, které děti na Facebooku mají; jestli to, že děti mají založen účet na Facebooku, ovlivňuje jejich školní výsledky.

Přínos mé diplomové práce spatřuji v možnosti zorientovat se ve vztahu dnešních dětí ke komunikaci se svými přáteli; v rozpoznání toho, jaké prostředky komunikace děti využívají, jak moc je pro ně internet důležitý, kolik času mu věnují. Práce může poskytnout pochopení pro mnohé rodiče, kteří jsou nespokojeni s tím, že jejich dítě neustále vysedává u počítače. Možná zjistí, že jejich potomek není výjimkou, a že u dnešní mladé generace je tento způsob trávení volného času zcela běžnou záležitostí. Snad by obsah práce mohl varovat rodiče před skutečností, že k počítači se uchylují děti čím dál mladší a povzbudit je v tom, aby mladému člověku ukázali i jiné cesty, jak naložit se svým volným časem. Rodičům, jejichž dětem je internet zcela odpírán, může text pomoci s nalezením odpovědi na otázku, k čemu, že je ten internet pro děti vůbec prospěšný, a jak vhodně ho zapojit do života potomka. V širším kontextu dává práce možnost poznat, že vlivem vývoje společnosti se i způsoby komunikace a trávení volného času mění, mladí lidé na tento fakt reagují a uchylují se ke komunikaci zprostředkované a dávají jí přednost před komunikací tváří v tvář.

Práce je členěna do dvou částí. V první části – teoretické, jsou definovány základní pojmy masové komunikace, klasifikována jednotlivá masová média – tištěná média (kniha, noviny), film, vysílací média, hudební nahrávky, nová média (internet). Rozebrán je vliv médií, a to vliv žádoucí i nežádoucí, vliv násilí a reklamy, vliv médií na děti a mládež. Zohledněna je také závislost na internetu a s ní spojená zdravotní rizika. Neopomenutelně je také zastoupena kapitola zabývající se mediální výchovou. Dále jsou popsány prostředky podporující masovou on-line komunikaci – Facebook, Chat, Skype, E-mail. V závěru této části lze najít pravidla bezpečné komunikace přes internet. Druhá – výzkumná část, popisuje provedený pedagogický výzkum, jsou vysloveny hypotézy, provedeny jednotlivé statistické metody pro ověřování vztahů mezi jevy (Test dobré shody chí-kvadrát, Kendallův koeficient shody, U-test Manna a Whitneyho). V závěru výzkumné části jsou shrnuty závěry vyplývající z provedeného pedagogického výzkumu.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Masová média

Každé lidské společenství se snaží zajistit, aby byl v jeho rámci možný průběh výměny informací. V moderních společnostech hrají média při uskutečňování těchto snah stále významnější roli. Z toho důvodu jsou média, zvláště masová, a mediální komunikace neodmyslitelnou součástí života společnosti.

Výrazem masová média označujeme organizované prostředky komunikace na velkou vzdálenost, s mnoha příjemci a zprostředkované v krátkém čase. Frank a Jirásková definují masová média takto: „*Masmédia, masová média (z angl. (anglický) mass media = hromadné sdělovací prostředky) představují souhrn médií užívaných v procesu masové komunikace, které zprostředkovávají a rozšiřují informace a sdělení široké veřejnosti.*“ (Frank, T., Jirásková, V., 2008, s.13) Prvními masovými médii byly bezesporu noviny, časopisy, kino a rozhlas, v polovině 20. století přibyla televize, v dnešní době také internet. Jiráček a Wolák k výrazu médií píší: „*Média se stávají rozhodující institucí socializace a identifikace se společností, instituce, jež namnoze dokáže zastínit školu i rodinu. Mají zřejmý vliv na chování jedince a společnosti, na životní styl, na kvalitu života vůbec. Přitom sdělení, jež jsou médii nabízena, mají různorodý charakter, vyznačují se velmi svébytným vztahem k přírodní i sociální realitě a jsou vytvářena s různými (namnoze nepřiznanými, a tedy potenciálně manipulativními) záměry.*“ (Jiráček, J., Wolák, R., 2007, s.6)

Důležitými znaky a funkcemi masových médií je schopnost rychle přenést prakticky všem obyvatelům stejné informace, názory a zábavu; schopnost podporovat stejnou měrou naděje i obavy a předpokládat značný dopad a vliv těchto informací. V současné době můžeme význam masových médií hledat ve sféře politiky, kultury, ekonomiky i každodenního života společnosti. Pokud se týká politiky, poskytují masová média prostor k debatě a soubor kanálů pro šíření politických postojů a myšlenek. Poskytují politikům nástroje publicity a vlivu. V oblasti kultury jsou masová média hlavním kanálem kulturní reprezentace, jsou také primárním zdrojem zobrazení společenské reality a materiálem pro utváření a udržení společenské identity. Každodenní život společnosti je prosycen obsahem masových médií. Média ovlivňují trávení volného času, životní styl, konverzační témata i modely chování.

„*Média jsou všechny prostředky, které mohou být použity ke lhaní velkému množství lidí najednou.*“ (Lokaj, Z., 2008, s.8) Svět skutečný a svět nabízený médii se od sebe mohou výrazně lišit. Přímé vnímání události těmi, kteří jsou jejími svědky nebo účastníky, a vnímání události zprostředkované médii, se zásadně liší. Média nezobrazují celou realitu, vybírají si pouze její zajímavější části. „*Média vytvořila celou řadu mechanismů a postupů, jakými se*

tomuto zkreslení bránit nebo jak ji omezit: etické kodexy objektivit, nezaujatosti, věcnosti, ověřování zdrojů, konfrontování výpovědí apod. (a podobně) Nicméně vlivem všech faktorů, které zkreslení způsobují, nemohou redaktoři a vlastníci médií (pokud bychom předpokládali, že jejich záměrem je poskytovat objektivní obraz události) výslednému zkreslení zabránit.“ (Lokaj, Z., 2008, s.9) Média nepřinášejí události, média přinášejí zprávy. Událost je jev, který se odehrál v realitě, zpráva je text o události podaná pomocí znakových systémů. Na rozdíl od události má jasný začátek, střed a konec. „Žádný mediovaný obsah není prostě jen odrazem „reálného“ světa a nepředstavuje jen zprostředkovanou (a tedy zaručenou) informaci. Veškerá sdělení od novinového zpravodajství přes akční film po počítačovou hru jsou výsledkem procesů, v nichž nejvýznamnější roli hraje výběr, zjednodušení a uspořádání, a to vždy s určitým cílem (určitým komunikačním záměrem). Není možné, aby do médií pronikly všechny události, které nastanou. Jednak je jich nespočet a jednak jsou vybírány. Událost se tedy stává mediálním sdělením v té chvíli, kdy si jí jednotlivá média všimnou, kdy je jím předložena a kdy je jimi zpracována.“ (Frank, T., Jirásková, V., 2008, s.17)

Kontrolu nad obsahem masových médií zprostředkovává cenzura. „Za cenzuru se obvykle pokládá přímý zásah, úplné nebo částečné odstranění, popřípadě přepracování materiálu, který se cenzorovi nezamlouval. Cenzor (ať je to jednotlivec nebo nějaký orgán) jedná v souladu s instrukcemi toho, kdo ho zřídil (což může být panovník, církev, pokud se podílí na výkonu moci, či v nějaké podobě stát), a je nadán mocí svoje rozhodnutí prosadit a uskutečnit.“ (Burton, G., Jiráček, J., 2001, s.132) V současné České republice přímá cenzura neexistuje, protože ji zakazuje Listina základních lidských práv a svobod. „Zákaz cenzury se vztahuje pouze na kontrolu prováděnou orgány státní moci, nikoli na kontrolu obsahu, kterou před vydáním provádí šéfredaktor. Taková předběžná kontrola je naopak vzhledem k odpovědnosti vydavatele periodického tisku a provozovatele vysílání za zveřejněný obsah žádoucí.“ (Pouperová, O., 2010, s.168) Veškerá rozhodnutí týkající se chování a výstupu médií se musí dít dle příslušného zákona (například zařazení nevhodné reklamy či filmu s násilným obsahem do nevhodného vysílacího času). Proti tomuto zařazení nevhodného obsahu je možné se následně odvolat k příslušnému soudu.

Prostřednictvím masových médií může docházet a dochází k masové komunikaci. „Pro moderní, industrializované společnosti je příznačné, že musí řešit i otázku zajištění celospolečenské komunikace ve veřejném a soukromém prostoru svých členů, jakož i vůči členům ostatních společností, nebo alespoň části z nich. Tuto zásadní a nenahraditelnou komunikační úlohu svěřily společnosti v procesu modernizace komunikačním prostředkům.“ (Köpplová, B., Wolák, R., 2008, s.4) Pojem masová komunikace se začal používat na počátku

20. století. Věnují se mu sociální vědy. „*Masová komunikace zahrnuje instituce a metody, jimiž specializované skupiny využívají technické prostředky (tisk, rozhlas, filmy apod.) k šíření symbolických obsahů směrem k početnému, heterogennímu a široce rozptýlenému publiku.*“ (McQuail, D., 2009, s.66) Mediální komunikace je podstatným rysem života moderní společnosti. V masové komunikaci jsou odesílateli převážně profesionální komunikátoři (novináři, producenti, baviči) zaměstnávaní mediálními organizacemi, nebo jiné osoby (inzerenti, umělci či politici), jimž organizace umožnila nebo prodala přístup do média. Vztahy jsou nutně jednosměrné a neosobní. Odesílatel má obvykle větší vážnost a odbornost než příjemce. Tento vztah je ve své podstatě manipulativní, i přes to, že k němu dochází dobrovolně a bez jakéhokoliv závazku. „*Diváci získávají pocit, že ty, s nimiž se „setkávají“ prostřednictvím televizní obrazovky, „znají“ stejně dobře jako své přátele a známé. Mnozí diváci dokonce propadají pocitu, že znají a rozumějí určité televizní hvězdy lépe než ostatní.*“ (Meyrowitz, J., 2006, s.105)

Na význam a účinky komunikace má vliv hned několik faktorů. Prvním činitelem můžeme označit čas. Komunikace se odehrává v čase a záleží na tom, kdy se odehrává a jak dlouho trvá. Komunikační technologie neustále zvyšují rychlost přenosu daného objemu informací z jednoho místa na druhé. Umožňují také uložit informace a vyhledat je později. Dalším důležitým faktorem je místo. Komunikace se odehrává na určitém místě. Pomáhá definovat dané místo a určit jeho identitu. Spojuje různá místa, zkracuje vzdálenosti, jež oddělují jednotlivce, země a jejich kultury. Lze říci, že masová komunikace utváří nový „globální prostor“, který je známým místem pro stále větší počet lidí. Určujícím prvkem a hnacím motorem společenských vztahů je moc. Jedna strana vnucuje svou vůli straně druhé nebo se naopak snaží její přání plnit. Samotná komunikace nemá žádnou donucovací moc, ale je častým prostředkem vykonávání a uplatňování moci. Přestože pozornost věnovaná masovým médiím je dobrovolná, často se nabízí otázka jejich moci nad publikem. Nesnadně lze definovat a stanovit pravdivost obsahu zpráv masových médií, které jsou nám s jistou mírou přesnosti, úplnosti a spolehlivosti přinášeny. Tato skutečnost může být zdrojem nekonečných sporů a nejistoty.

Masová média jsou spojena s mnoha různými aspekty utváření, udržování a zániku identity. Identita se vztahuje ke společenskému pocitu sounáležitosti s kulturou, společností, místem a sociální skupinou a zahrnuje mnoho různých faktorů včetně národnosti, jazyka, práce, etnického původu, náboženství, životního stylu a podobně.

1.1 Typy masových médií

Prvními prostředky, které lze označit za masová média, můžeme považovat knihy. Nejdříve byly knihy rozmnožovány ručně, na počátku dějin moderních médií stojí kniha tištěná. Úspěšné využití technologie knihtisku při reprodukci textů namísto opisování v polovině 15. století bylo prvním krokem na cestě ke vzniku mediálních institucí. Samotný tisk ovlivnil obsah postupně, směrem k světštějším, praktičtějším a lidovějším dílům, stejně jako k politickým a náboženským. Skladištěm sbírky tištěných knih je knihovna, důležitý prvek spojitosti mezi písmem a tiskem. Svoboda tisku šla ruku v ruce s demokratickými politickými svobodami a byla dosažena teprve tehdy, když zvítězila demokracie.

Noviny, nový fenomén od vynálezu knihtisku se objevil na přelomu 16. a 17. století a lze jej označit za tehdejší prototyp novin. Předchůdcem novin byly letáky. Prvotní noviny se vyznačovaly periodicitou, byly volně v prodeji, sloužily k informování, zaznamenávání, inzerování, k rozptýlení a šíření klepů. Měly veřejný charakter. Od samého začátku byly noviny potencionálním protivníkem vládnoucí moci. Mnoho příkladů z historie tisku vypovídá o násilí páchaném na tiskařích, šéfredaktorech a novinářích. Bývá zdůrazňován boj za právo svobodně publikovat. Tisk historicky směřuje ke stále větší míře svobody. Skutečným masovým médiem se noviny staly až ve 20. století, kdy začaly pravidelně oslovovat většinu populace. „*Více než kdykoli jindy dnes platí, že není nic staršího, než dnešní noviny. A když se k tomu připočítá internet, kde jsou zprávy aktualizovány málem po vteřinách, jsou noviny ve velké nevýhodě. Alespoň z hlediska aktuálnosti.*“ (Roth, J., 2005, s.107) Mezi běžné dřívější podoby novin patřil tisk politických stran, který sloužil k informování a organizaci politické strany. Stranický tisk se vyznačuje nezávislostí na státu, profesionální úrovní a seriózností. Za cíl si klade formovat veřejné mínění. Tento tisk nemá daleko k solidním liberálním novinám, ale jeho jedinečnost tkví v tom, že jeho čtenářská obec je stmelena vazbou na jednu politickou stranu. Objektívni zpravodajství o událostech přináší seriózní tisk. Hlavními rysy seriózního tisku jsou formální nezávislost na státu, uznání novin jako významné instituce politického a společenského života, vysoce vyvinutý smysl pro společenskou a etickou odpovědnost a vývoj novinářské profese jako objektivního zpravování o událostech. Bulvární tisk existuje přibližně sto let. Vznikl proto, aby jej četli prakticky všichni. Jedná se o komerční podnikání. Tyto noviny se vyznačují nízkou cenou a vysokými tržbami z reklamy. Specializují se na osudy obyčejných lidí podávané dramatickým a senzacechtivým způsobem. Dále se zaměřují na zločiny, katastrofy, krize, skandály, války a slavné osobnosti. Směřují k senzacnějšímu, jednoduššímu a neodpovědnému obsahu.

Důležitou roli při čtení novin hraje titulek článku. „*Mnoho titulků v současné podobě přináší shrnující informaci o obsahu článku a dnešnímu čtenáři – zjednodušeně řečeno – stačí procházet noviny tak, že čte titulky nesoucí podstatnou informaci.*“ (Schneiderová, S., 2008, s.10) V těchto případech hrozí ale nebezpečí toho, že podlehneme nevinné lži, která je v titulku uvedena. Zbytek článku nepřečteme, i když bychom se z něj dozvěděli, že situace je trochu jiná, než se v titulku uvádí. Autoři, a to převážně bulvárních novin, ho často píšou tak, aby realitu zkreslil a udělal z ní zprávu daleko zajímavější.

Díky vynálezu knihtisku vznikly i další tištěná média. Jsou to divadelní hry, písně, traktáty, příběhy na pokračování, básně, letáky, kreslené příběhy, zprávy, prospekty, mapy, plakáty, hudební záznamy, nástěnné noviny a mnohé další tiskoviny. Prakticky nejvýznamnější ze všech je periodicky vycházející časopis, který se začal objevovat na počátku 18. století. Vyvinul se v masovou tržní záležitost vysoké komerční hodnoty a nesmírné šíře záběru.

Na konci 19. století se objevil film. „*Nabídl nejširší veřejnosti příběhy, podívanou, hudbu, dramata, komiku i technické triky.*“ (McQuail, D., 2009, s.37) Téměř okamžitě se stal skutečným masovým médiem v tom smyslu, že svým vlivem velmi rychle zasáhl značný podíl obyvatelstva, dokonce i ve venkovských oblastech. Byl řešením problému, jak by měla celá rodina úsporně a společensky přijatelnou formou trávit volný čas. Film byl využíván k propagandě celonárodních a celospolečenských zájmů. Vědomá snaha o záměrné řízení společnosti nebo společenské kultury se skrytě vyskytovala ve formě ideologických a propagandistických prvků i v mnoha populárních zábavních filmech. Třemi rozhodujícími okamžiky v dějinách filmu jsou „amerikanizace“ filmového průmyslu a filmové kultury, příchod televize a oddělení filmu od biografu. Oddělení filmu od biografu, tedy možnost sledovat film po premiéře v kině i mnoha dalšími způsoby, jako v televizi, na videokazetě, na DVD (Digital Versatile Disc) a nebo na internetu; vede k faktu, že film přestává být veřejným zážitkem a přesouvá se spíše do soukromí. Filmy ztrácejí svůj původní masový dopad.

Z hlediska vývoje lze na další médium pohlížet takto: „*Rozhlas a televize jako masová média mají za sebou přibližně osmdesátiletou historii. Obě média vyrostla z technologií, jež existovaly před nimi – z telefonu, telegrafu, pohyblivé i nehybné fotografie a nahrávání zvuku.*“ (McQuail, D., 2009, s.39) Pouperová definuje rozhlas a televizi z právního pohledu: „*Rozhlasové a televizní vysílání zákon o vysílání pozitivně vymezuje jako poskytování pořadů a dalších částí vysílání uspořádaných v rámci programu, včetně služeb přímo souvisejících s programem, provozovatelem vysílání veřejnosti za účelem simultánního sledování pořadů a dalších částí vysílání.*“ (Pouperová, O., 2010, s.50) Společným rysem těchto médií je vysoký stupeň regulace, kontrola a udělování licencí veřejnými institucemi. Prakticky nikde si

televize a rozhlas nevydobyly jako svoje právo takovou svobodu (na rozdíl od tisku), aby mohly volně vyjadřovat názory a chovat se politicky zcela nezávisle. Televize je v první řadě považována za zábavní médium, v moderní politice však hraje zásadní roli. Je považována za hlavní zdroj zpráv a informací pro většinu lidí a za hlavní komunikační kanál mezi politiky a občany, zejména v době voleb. Ve své neformálně přidělené roli veřejného nositele informací si televize obecně udržela svou důvěryhodnost. Pro děti ve školách a pro dospělé doma plní také vzdělávací úlohu. Téměř ve všech zemích je také největším reklamním kanálem a tato její vlastnost pomohla potvrdit její masově zábavní funkce. Rozhlas jako médium má mnohem větší počet kanálů, a je tedy přístupnější početnějšímu a rozmanitějšímu publiku. Je mnohem levnější a pružnější než televize. V současné době získal rozhlas více volnosti, kterou využil k experimentování a k vyjádření nových, menšinových, a dokonce i úchylných zvuků, hlasů a tónů. Poslouchání rozhlasu dnes nemá žádná časová ani místní omezení. Rozhlas má tu smůlu, že ho málokdo poslouchá naplno. Většinou totiž slouží jen jako kulisa při jízdě autem, v kanceláři, v dílně. Hraje a lidé ho vnímají jen podvědomě.

„Teorie i výzkum věnují hudbě jako masovému médiu poměrně malou pozornost. Možná je tomu tak proto, že důsledky, které nahrávaná hudba pro společnost má, nebyly nikdy příliš jasné.“ (McQuail, D., 2009, s.39) Nahrávání a přehrávání hudby začalo kolem roku 1880 a poměrně rychle se rozšířilo, neboť přitahovalo širokou pozornost veřejnosti oblíbenými písněmi a melodiemi. *„Od nástupu průmyslu založeného na mladých posluchačích, je masově mediovaná hudba atraktivní pro nejširší publikum spojována s mladistvým idealismem a politickými otázkami, s údajnou degenerací, s požíváním drog, s násilím a protispolečenskými postoji.“* (McQuail, D., 2009, s.40) Deviantní, od normy se odchyloující tendence se stávaly předmětem nejrůznějších sankcí. Jinak se ale hudba určená nejširšímu publiku věnuje především vyjadřování trvalých a konvenčních hodnot a osobních potřeb.

Výraz „nová média“ se používá od šedesátých let 20. století a zahrnuje stále širší a rozmanitější soubor komunikačních technologií. Tato média se vyznačují vzájemným propojením, přístupností pro individuální uživatele jako odesílatele i příjemce, interaktivitou, rozmanitými způsoby použití a otevřeným charakterem, všudypřítomností a decentralizací. Hlavním hnacím motorem změn od starých médií k novým je satelitní komunikace a využití počítačů, proces digitalizace. Novými masovými médii se staly videorekordéry, kompaktní disky, DVD, počítačové hry a přístroje vytvářející virtuální realitu. Meyrowitz podotýká na adresu elektronických médií: *„Aby lidé mohli zažít jeden druhého přímo, museli cestovat v prostoru, setrvat v čase a být vpuštěni do místností a budov. Tisk, stejně jako nová média,*

změnil vzorce informačních toků z místa na místo. Elektronická média pokročila dále: způsobují téměř totální odloučení fyzického místa a sociálního „místa“. V situaci, kdy komunikujeme pomocí telefonu, rozhlasu, televize nebo počítače, již není naše sociální zařazení determinováno tím, kde se fyzicky nacházíme.“ (Meyrowitz, J., 2006, s.102) Tradiční masová komunikace byla vždy jednosměrná, kdežto nové formy komunikace jsou ze své podstaty interaktivní.

Internet lze považovat za samostatné a velmi rozšířené médium. *„Ve svých počátcích sloužil jako nekomerční prostředek pro sdílení dat a komunikaci mezi vzdělanými odborníky, ale nedávný rychlý rozvoj internetu nastal zejména díky jeho potenciálu zprostředkovat dodávky zboží a mnoho ziskových služeb; stal se také alternativním způsobem mezilidské komunikace. Okolnost, že užití internetu velmi často neodpovídá definici masové komunikace, je sice důležitým, ale nikoli rozhodujícím argumentem. Některé způsoby využití internetu, například online zpravodajství, jsou nepochybně rozšířením novinářského žurnalistu, přestože samotné online zpravodajství se vyvíjí také novými směry, má nové možnosti obsahu a nové formy.“ (McQuail, D., 2009, s.51) Mezi vlastnosti internetu jako média řadíme technologii založenou na počítačích, nespécifický a přizpůsobivý charakter, interaktivní potenciál, soukromé i veřejné funkce, nízký stupeň regulace, vzájemné propojení, všudypřítomnost a rozptýlenost a v neposlední řadě také přístupnost jednotlivcům v roli komunikátorů. V masové komunikaci v souvislosti s internetem je důležité jeho veřejné užití, včetně online zpravodajství, vysílání, stahování hudby, diskusní fóra, celosvětová počítačová síť, vyhledávání informací. Méně zajímavá pro masovou komunikaci je soukromá elektronická pošta, hraní her a mnoho dalších soukromých služeb poskytovaných prostřednictvím internetu. „Není sporu o tom, že nové technologie se výrazným způsobem podepsaly na změně prostředí a charakteru českých médií. Otázkou však je, zda zmiňovaný pokrok uplynulých let se promítl také do obsahu novin, časopisů, rozhlasového a televizního vysílání.“ (Jiráček, J., 2005, s.29) Tato nová média byla přivítána se silným zájmem, kladným, nadšeným očekáváním. Jisté znepokojení vyvolává fakt, že neexistuje žádný rozvinutý systém jejich regulace a kontroly. „Závislost na internetu je nemoc stejně jako závislost na drogách, s níž bývá nejčastěji srovnávána. Rovněž dopady na psychiku a život závislého jsou obdobné: ztráta smyslu pro realitu, anonymita internetu jen zrychluje rozpad sociálních vazeb závislého, projevuje se ztrátou norem chování, rozpad rodiny, izolovanost i deprese. Internet je sice levnější než droga, ale stojí přinejmenším čas (jsou popsány případy surfování nepřetržitě až 40 hodin) a nevyhnutelné zdravotní důsledky vedou nakonec ke ztrátě práce a následně ke kriminalitě stejně jako u drogové závislosti. Analogie s drogou je i v tom, že*

surfař se subjektivně pokládá za člena nespécifického internetového společenství – stejně náhražkového, jako jsou party narkomanů.“ (Musil, J., 2008, s.40) Konkrétní aktivity, které jsou náplní internetové závislosti, jsou prohlížení erotických stránek, on-line hry, chatování a surfování jako takové. Závislost na počítačových hrách není čistě internetovou záležitostí, ale tvoří její součást. *„Existuje pozitivní vliv počítačových her na části mozku, které kontrolují představivost a motoriku jemných svalů, kdežto schopnost učení, dlouhodobá paměť a obecná kontrola chování zřetelně degenerují, takže hrozí agresivita a asociální jednání.*“ (Musil, J., 2008, s.41)

2 Vliv médií

Moc médií spočívá v tom, že se podílejí na socializaci jedince. Působí na jedincovo včlenění do společnosti, na formování jedince i celé společnosti a také utváření vztahů, které v ní panují. „*Panuje dosti rozšířená víra v to, že média mají moc, a přitom existuje jen velmi malá shoda v tom, jaké povahy tato moc vlastně je.*“ (Burton, G., Jiráček, J., 2001, s.15) Nejčastěji využívaným médiem byla televize, zatímco v dnešní době lze označit za pachatele počítače a internet.

Média mohou ovlivňovat představy, přesvědčení, postoje, hodnoty a chování příjemců. Účinky se dostávají za delší dobu a týkají se spíše změn v postojích a názorech než v bezprostředním jednání či chování. Nadměrné užívání médií je často považováno za škodlivé a nezdravé, zejména pro děti. Může vést k vypěstování závislosti, odtržení od reality, omezení sociálních kontaktů, odklonu od vzdělávání a k vytlačení záslušnějších činností.

Vliv médií na děti a mladé lidi je hodnocen s očekáváním i s obavami. „*Při hodnocení vlivu médií je třeba vycházet z toho, že napodobování je psychologickým základem učení a zejména předškolní děti jsou v tomto směru vysoce disponovány.*“ (Musil, J., 2008, s.71) Zodpovědnost za děti v tomto směru na prvním místě nesou rodiče. Musí ji uplatňovat spíše pozitivní volbou pořadů než pouhými zákazy a doplnit společným sledováním pořadů a dalšími prvky mediální výchovy. Děti mají málo předchozích znalostí a zkušeností, nemají ustálené hodnotové a morální postoje. Z toho důvodu se lze domnívat, že obecný vliv televize a internetu vede k vyššímu ohrožení psychiky právě dětí a mládeže. Příčiny můžeme hledat v dětské zvědavosti a vnímavosti, nepřipravenosti dětské psychiky, snížené schopnosti dítěte odlišit zobrazení od reality.

Čím více je publikum vnímáno spíše jako množina izolovaných jednotlivců než jako společenská skupina, tím více je lze považovat za ovlivněné souvisejícími negativními faktory. Mohou z nich vyvstat vlastnosti jako iracionalita, nedostatek sebekontroly a náchylnost k manipulaci. Publikum má naštěstí často silné sociální a kulturní kořeny, takže ne vždy sebou nechává manipulovat a to ho chrání před nežádoucími vlivy a napomáhá mu při reakci na přijímané obsahy.

Obecně je aktivita považována za dobrou a pasivita za špatnou, ať už u dětí, nebo u dospělých. Média jsou kritizována za to, že namísto originálního a podnětného obsahu nabízejí bezmyšlenkovitou a otupující zábavu. To vede například k odvracení se od sociální spoluúčasti a zavíráním očí před skutečností.

2.1 Vliv masové komunikace

Masová komunikace má sklony působit proti zájmům malých a menšinových publik. Namísto toho by měla zájmům a potřebám menšin věnovat pozornost, měla by je uznávat a hledat způsoby, jak podpořit jejich životaschopnost. V této souvislosti lze pod pojmem menšina označit gender, politický názor, vkus, věk, etnický původ a mnoho dalších.

Masová komunikace také ovlivňuje děti a především jejich socializaci. Prostředky masové komunikace zasahují do socializačního procesu rozdílným způsobem. Vliv masové komunikace v primární socializaci na děti je značný, vzhledem k tvárnosti osobnosti dítěte. „*Za této situace jsou vytvořeny předpoklady pro silné ovlivňování už tím, že rodina dítěti usnadňuje přístup ke sledování a připojí tak ke svému působení činitele, který poskytuje dítěti zkušenosti, které mu ona sama dát nemůže. Vlivem masové komunikace jsou tak ovlivňovány vzory autority, celá hodnotová orientace i způsob života dětí.*“ (Vymazal, J., 1984, s.54) Dítě je také díky médiím dříve seznamováno s životem společnosti, se kterou doposud nemělo mnoho zkušeností. Toto může mít jak pozitivní, tak i negativní následky.

Zvláštním problémem je už samo množství času, které děti prostředkům masové komunikace věnují a v této souvislosti vliv na prospěch a chování ve škole. V období dospívání se oslabují rodinné svazky a mění se druhy autority. Mladí lidé mohou do jisté míry svobodně rozhodovat o vlastním způsobu trávení volného času a tedy i o svém přístupu k prostředkům masové komunikace. Proti starší generaci jsou v některých směrech často kvalifikovanější a někdy i vzdělanější. I tato skutečnost u nich zvyšuje pocit nezávislosti.

Dospívající mládež je v mnoha směrech nedokonale socializovaná a nedostatečně kultivovaná. V této situaci může být působení prostředků masové komunikace velmi účinné. Mocným nástrojem masových prostředků je síla, s kterou mohou s lidmi manipulovat. „*Manipulace znamená snažit se, tím či oním způsobem, oklamat druhé. Rozhodovat za ně a neumožnit jim vytvořit si vlastní názor. Proto je manipulace daleko nebezpečnější než nepravda a proto také každé naše faktické vítězství prostřednictvím manipulace je jen těžce napravitelnou morální prohrou.*“ (Binka, B., 2006, s.2) Děti často a velmi lehce manipulaci podlehnu. Důvodem může být to, že ji zkrátka nerozeznají a tím pádem se jí nemohou bránit.

Média věnují hodně pozornosti životu mládeže a řeší její problémy. Tímto je představa mladých o sobě a o sociálních vztazích ovlivňována. V tomto období roste důležitost vychovatelů ve škole, na pracovištích i ve společenských organizacích. Právě ti mohou ovlivňovat sociální prostředí mladých žádoucím směrem. Jednak v jejich přístupu k prostředkům masové komunikace, dále mohou podněcovat samotný výběr a vést ke stále

lepšímu vkusu. Odpovědnost je samozřejmě i na samotných prostředcích masové komunikace. Díky médiím se dospívající člověk seznámí se světem dospělých mnohem dříve, než by tomu dovolila jeho osobní zkušenost. *„Takto se stávají prostředky masové komunikace jedním z kulturních faktorů, který v naší společnosti urychluje proces dospívání. Se světem dospělých se však adolescenti často seznamují v jeho problémové, konfliktní a dramatické rovině. To může v některých případech vést k obavám z budoucího statusu dospělého člověka. Významnější je však to, že mladí lidé mohou touto cestou získávat ideály o své dospělosti. Tyto ideály se mohou týkat jak sféry práce tak oblasti volného času a společenského života. Mladí lidé takto získávají představu o svých povinnostech ve společnosti, o svých perspektivách, vlastním postavení atd. (a tak dále)“* (Vymazal, J., 1984, s.56)

2.2 Vliv násilí

Zejména kvůli potřebě ochránit děti před škodlivým vlivem a kvůli vedení kampaní proti násilí je potřeba určit hlavní rysy zobrazovaného násilí. Násilí lze definovat jako *„jakékoliv otevřené zobrazení uvěřitelné hrozby fyzického násilí nebo skutečné užití síly s úmyslem fyzicky ublížit živému tvorů nebo skupině živých tvorů. Násilí také obsahuje určité zobrazení škodlivých následků, jež nastávají v důsledku použití neviděných násilných prostředků.“* (McQuail, D., 2009, s.395)

Násilí na obrazovce je nebezpečnější než krutost ve čtené pohádce, protože tu si dítě představuje přiměřeně svému věku. Zobrazené násilí může navádět. Rovněž tak i pornografie nebo pokusy sebevražd. Dětem se mohou tyto výjevy hlouběji a trvaleji vtisknout až do polohy trvalých vzorů jednání.

Jestliže lidé sledují násilí, vede je to k myšlenkám a pocitům, které mohou způsobovat vyšší sklon k užití násilí při jednání s ostatními lidmi. Chování podle scénáře naznačuje, jak reagovat na události. Tím je násilí z médií kódováno tak, že vede k dalšímu násilí. Zobrazené násilí zůstává v mnoha případech nepotrestáno, neukazují se vzniklé škody a další následky násilím způsobené.

Násilí se může objevit prakticky ve všech televizních žánrech. Přesto však existuje malá kategorie televizních pořadů, které se při upoutávání pozornosti publika spoléhají hlavně na násilí. Jsou jimi například žánry válečné, zločinecké, komické, kreslené, sadistické. Televize neustále zobrazuje velké dávky násilí, jež je pro malé diváky přitažlivé. Zejména chlapci jsou často okouzleni agresivními postavami mediálních hrdinů.

Televizní násilí přispívá k protispolečenským účinkům na diváky. Jeho sledování může vést k osvojení agresivních postojů a chování, ztrátě vnímavosti vůči násilí, vede ke zvýšené obavě z toho, že se člověk stane obětí násilí. Nutno však podotknout, že ne všechno násilí má stejné škodlivé účinky a ne všichni diváci jsou násilím ovlivněni ve stejné míře. Při zobrazování násilí v televizi je nutno sledovat i další faktory, které mohou ovlivnit dopad na diváka. Jsou jimi relativní přitažlivost pachatele, relativní přitažlivost oběti, důvody vedoucí k násilí, použité zbraně, rozsáhlost a barvitost vyobrazení, realismus, s nímž je násilí vykresleno, odměny a tresty za činy, důsledky v podobě bolesti a škody, přítomnost či nepřítomnost humoru.

Všeobecně existuje jen málo programů, které jsou zaměřené proti násilí. V programech a na kanálech pro mladé diváky se pořady vykreslující násilí vyskytují v takové míře, že hrozí značné riziko, že děti mladší sedmi let si osvojí agresivní chování. Ve většině filmů a dramatických pořadů je vyobrazeno chování, které podporuje agresivitu u starších dětí a dospívající mládeže.

Je možné, že násilí na televizní obrazovce je příčinou skutečného násilí a agresivity. Není však konkrétně známo, do jaké míry média opravdu ovlivňují projevy násilného chování. I když v tomto směru byla provedena celá řada studií. *„Lze tedy shrnout, že starší i recentní, prospektivní i retrospektivní studie se shodují v názoru, že na zločinnosti mladistvých se vedle biologických vlivů (poškození nebo odchýlný vývoj mozku) a výchovy podílí i vliv televizního násilí.“* (Musil, J., 2008, s.77)

Mezi internetem, moderní hudbou a náhodnými násilnickými činy, kterých se dopouštějí zejména mladí lidé, je možno spatřit souvislost. Tato média se pojí s problémy, kdy užívání stojí mimo kontrolu rodičů a společnosti. Snížil se rovněž práh toho, co je považováno za přijatelné. V důsledku toho všeho vzrůstá pravděpodobnost, že děti budou mít mnohem větší přísun násilí než kdykoliv dříve.

Vyvolávání strachu a emočního neklidu je často pozorovaným účinkem násilného obsahu. Dospělí i děti vyhledávají strašidelný obsah kvůli vzrušení a zábavě, ale některým jedincům přináší i nezamýšlené negativní důsledky. Strach vyvolaný médii bývá často silný a přetrvává dlouho. *„Zdá se, že dívky jsou vůči děsivému obsahu médií náchylnější než chlapci.“* (McQuail, D., 2009, s.499)

Není vzácností, že média idealizují zločinecký životní styl, ukazují výhody zločinu a přinášejí návod na zločinné jednání. Přes to všechno však mediální sdělení vyznívají v tom smyslu, že zločin se nevyplácí a že zločinci nejsou příjemní lidé.

2.3 Vliv reklamy

Na děti má bezesporu velký vliv také reklama. Reklamou rozumíme upozornění veřejnosti na určitý výrobek nebo službu s cílem přimět ji k nákupu nebo investici. Reklama neprodává pouze výrobky, obrazy a hodnoty, ale celkový životní styl, v jehož rámci výrobek či služba existuje. V mnoha ohledech reprezentuje klíčové prvky dané kultury. Reklama musí vytvářet iluzi, že mezi produkty a službami jsou zásadní rozdíly a že spotřebitelům správná volba může vyřešit podstatné problémy.

Odlišit reklamu od ostatních pořadů je dítě schopno přibližně okolo pátého roku věku. I v dřívějším věku jde ovšem o ovlivňování, které dobře znají rodiče, protože dítě prostě chce, to co vidí. A to také hlavně v případě, že to mají jiné děti. *„Během celého vývoje narůstá většinou naléhavost dětských požadavků vytvářených na základě reklamy a na vlivu dětského kolektivu. Tento tlak je vnímán většinou rodičů jako těžko zvládnutelný. Výchova dítěte ke správnému vnímání reklamy může být velkou příležitostí a pro řadu rodičů i významnou motivací k výchově a ke správnému vnímání mediálních sdělení vůbec.“* (Musil, J., 2008, s.82)

3 Děti a masmédiá

Děti se stávají dospělými pomocí socializačního procesu, během něhož nasávají informace. Pomáhá jim v tom kognitivní vývoj, ale není jediným faktorem, který ovlivňuje učení a poznávání. „*Další zřejmou proměnnou je množství a typ informací, které mají děti v různém věku k dispozici.*“ (Meyrowitz, J., 2006, s.194) Děti jsou častým terčem vlivu médií. Jsou považovány za důvěřivé recipienty a tím se stávají aktéry vědomých manipulací ze strany médií. „*Jestliže nechceme, aby děti pod vlivem médií ztrácely vazbu k okolnímu světu, musíme je s médii seznámit a musíme je naučit o nich přemýšlet.*“ (Frank, T., Jirásková, V., 2008, s.25) Jiráček pohlíží na situaci dětí v souvislosti s masmédií takto: „*Mladá generace je nejsenzitivnější složkou společnosti, nejcitlivěji reaguje na nové fenomény ve společnosti a stává se generačním subjektem nových vývojových trendů. To platí i ve vztahu k médiím. Vývoj médií a vývoj mladé generace jsou vzájemně provázány.*“ (Jiráček, J., 2005, s.107)

Pokud se zaměříme na volný čas současných dětí, významnou součástí při jeho vyplňování představuje zábava; tedy způsob, který přináší pocity radosti, vzrušení či napětí, zkrátka odreagování, které prožíváme jako žádoucí, příjemné, uspokojující, jako zdroj potěšení a odpoutání od tlaků a problémů v životě. Zábava je protikladem nudy, která nám hrozí ve chvílích, kdy nemáme nic na práci. Zábava není zcela individuální záležitost, už proto, že její významnou součástí je pro většinu z nás kontakt s druhými lidmi. Mnohé televizní pořady, novinové zprávy nebo reportáže v časopisech se točí a píšou se zřejmým cílem publikum na prvním místě pobavit nebo nabízet zábavu a tím zaplnit volný čas. Záměrná výroba zábavy však často může vést ke vzniku pořadů hloupých a bezduchých, které divákům, posluchačům a čtenářům žádnou přidanou hodnotu kromě vyplnění volného času nepřinášejí, a navíc je mohou otupovat, vést k duševní lenosti a snižovat jejich kulturní měřítka a nároky. „*Sledování mediální zábavy se někdy označuje výrazem „eskapismus“. Tento výraz je odvozen z latinského základu a k nám se dostal přes angličtinu, v níž sloveso „to escape“ znamená „utéci, uniknout“. Eskapismus tedy označuje, že člověk „uniká“ do nereálného světa celebrit, exotiky, dobrodružství či milostných příběhů (ale také do světa počítačových her, erotiky a pornografie) před méně pochopitelnou, méně jednoznačnou a méně „zábavnou“ realitou skutečného života.*“ (Mičienka, M., Jiráček, J. a kol., 2007, s.138) Pokud mladý člověk začne před skutečností unikat, může to vážně ochromit jeho schopnost orientovat se v reálném světě, navazovat hodnotné mezilidské vztahy a prožívat skutečné prožitky.

Názory na to, jaká je či má být zábava, se významně liší. Někdo se pobaví při sportu, jiný s přáteli, další čtením napínavé knihy nebo luštěním křížovky či sudoku, jiný zase na konverzační komedii v divadle nebo u mrazivého hororu v kině. Někoho může bavit studium cizích jazyků, jiný nezná lepší zábavu než sledování televizního zpravodajství. Hlavními hrdiny této zábavy jsou i komunikační média, neboť se snaží zaplnit volný čas nabídkou, který má pocity libosti i vzrušení vzbuzovat. Negativní názory na to, zda je mediální zábava ku prospěchu vycházejí z toho, že druh této zábavy je veskrze pasivní a odvádí lidi od závažných problémů života do iluzorního světa. Média tedy mohou poskytovat odreagování, ale také podporovat duševní lenivění. Zábava v médiích je proto typickým dvojsečným fenoménem, u něhož je potřeba zohlednit jeho funkce i možné problémy s ní spojené. Uvolnění, rozptýlení a vzrušení přináší často prostřednictvím primitivních, opakujících se a lacině vábivých prostředků. „*Právě snadná srozumitelnost a prožitek rychlé, nezatěžující odezvy činí ze zábavních obsahů zvláště lákavý typ mediální produkce pro dospívající, zrající jedince, kteří ještě nejsou vybaveni k tomu, aby podbízivost zábavních obsahů identifikovali.*“ (Mičienka, M., Jiráček, J. a kol., 2007, s.137) U mediální zábavy bychom si měli být vědomi nabízejících se slastí i hrožících rizik a pokoušet se v rámci zvyšování mediální gramotnosti podporovat u dětí kritický přístup k nabízeným zábavním obsahům.

Lidé si zvykli, že na zábavě se nemusí nijak podílet, vytvářet ji. Stačí zapnout televizi či rádio a zábava k nám sama přijde a pasivně nás baví. Zvyknout si, že k tomu, aby bylo veselo, stačí jen zmáčknout tlačítko, může být nebezpečné hlavně pro děti. V tradiční společnosti lidé spoléhali v zábavě hlavně na své blízké, na rodinu a sousedy. Hlavní dětskou zábavou byly hry a dospělí se osvěžovali vyprávěním nebo činnostmi spojenými se svátky a rituály, třeba tancovačkami na poutích. Ve středověku některé společnosti znaly dokonce karnevaly, kdy několik dnů smělo být všechno vzhůru nohama, všichni mohli žertovat a bavit se podle libosti. Moderní společnost se však vyznačuje tím, že mnohé aktivity, o které se dříve starala rodina nebo komunita, přecházejí na formální organizace. Učí se ve školách, léčí ve zdravotnických zařízeních, rodí v porodnicích. Zajišťování zábavy se ujala zejména média. Tato oblast však nepodléhá žádnému typu regulace (kromě ochrany dětí před pornografickými a nadměrně násilnými výjevy). Zda a do jaké míry se bavit pasivně, tedy nechat se bavit médii, či si vytvářet svou vlastní zábavu z jiných zdrojů, je osobní záležitost každého člověka. V případě trávení volného času dětí jde pak pouze o zodpovědnost rodičů a jejich schopnost vytvářet pro děti repertoár tvůrčích oddychových činností.

Mezi nežádoucí účinky působící na děti lze zařadit vzrůstající sociální izolaci, méně času a pozornosti pro domácí úkoly, vzrůstající pasivitu, méně času na hru a pohyb, méně času na

čtení kvůli televizi, podryvání rodičovské autority, předčasné sexuální znalosti a zkušenosti, nezdravé jídlo a obezita, přehnaná starost o vlastní vzhled vedoucí k anorexii, sklony k depresím. Před těmito nežádoucími účinky je děti potřeba chránit. *„Stát má chránit práva slabších sociálních skupin. Povinnost chránit je tím silněji, čím slabší a zranitelnější je ohrožená skupina. U ochrany práv dětí a mladistvých je smysl této povinnosti snad nejevidentnější. Zdravý vývoj každého dítěte, jak z hlediska fyzického i psychického zdraví, tak z hlediska mravního a morálního vývoje, je základním předpokladem pro příznivý vývoj společnosti i státu. Ochrana práv takových skupin je nezpochybnitelně v zájmu celé společnosti, a proto je omezení svobody projevu z těchto důvodů zcela v souladu s materiálním předpokladem omezení svobody projevu.“* (Pouperová, O., 2010, s.206)

Za prospěšné účinky je nutno zmínit poskytnutí základny pro sociální interakce, získávání vědomostí o světě, učení se společenským postojům a chování, osvětové účinky, pomoc při formování identity, rozvoj představivosti.

3.1 Děti a televize

Aktivitám mladé generace dobře vyhovuje role rádia jako zvukové kulisy, avšak televize je převažujícím způsobem, jakým děti vyplňují volný čas. Jedním z důvodů je zvyk rodičů odkládat děti k televizi, druhým například to, že děti mají vlastní televizi ve svém pokoji. *„Televize patří v současnosti neodmyslitelně k životnímu stylu a její naprosté uzavření dětem představuje stejně absurdní extrém jako mnohahodinové vysedávání u obrazovek.“* (Musil, J., 2008, s.72) Seznámení potomka s televizí je součástí výchovy dítěte a patří k životu mládeže. Část odpovědnosti leží ale také na straně médií. *„Míra přípustnosti vysílaného televizního nebo rozhlasového pořadu musí být vždy posuzována ve vztahu k adresátům, kteří mohou být takovým pořadem zasaženi, k jejich věku, schopnostem odhalit vnitřní hodnotu pořadu, jakož i sekundárním důsledkům přesahujícím rámec jejich spotřebitelského chování.“* (Pouperová, O., 2010, s.206)

Pokud dítě nemá vůbec možnost sledovat televizi, může to být pro jeho vývoj nebezpečné. Televizní pořady jsou častým tématem debat v dětském kolektivu, a to už od mateřských školek. Pokud dítě nezná žádný z pořadů, o kterém se baví spolužáci, hrozí mu pocit méněcennosti. *„I malé děti a tím spíše školáci u vhodně vybraného televizního příběhu relaxují a odreagovávají si stresy, ale tento účinek je obecně slabší a obtížněji předvídatelný než u dospělých.“* (Musil, J., 2008, s.73) Je však potřeba se vyvarovat scénám s prudkými

zvraty, agresivní hudbou, negativnímu vyústění příběhu apod. Naopak je vhodné mazlení dětských postaviček, pozitivní opakující se momenty a pozitivní závěr každé akce.

Při dodržování určitých pravidel se může stát sledování televize spíše aktivním než pasivním zážitkem a zároveň nenásilným vzdělávacím prvkem. Lze k tomu přispět tím, že se při sledování opakují slova nebo věty, které v programu dítě slyší. Dítě si může společně s televizní postavou zazpívat nebo si rodiče s dětmi budou povídat o tom, co na obrazovce vidí a slyší. Pravidla pro sledování televize předškoláků či dětí mladšího školního věku mohou rodičům pomoci vyhnout se nežádoucím jevům. Televize by měla být vypínána, jakmile skončí pořad, který dítě sledovalo. Rodiče by měli dítě jasně upozornit, že to, co dělají kreslené postavičky, lidé dělat neumí. Pokud se rodiče dívají na pořad s dětmi, mohou tak zpětně hodnotit obsah pohádky, klást doplňující otázky nebo také společně zkusit vymyslet jinou zápletku. Výběru programu, ve kterých postavy řeší konflikt s použitím násilí, je vhodné také se vyhnout. Čas strávený sledováním televize by měl být jasně ohraničen, neměl by nahradit dobu pro hraní. V případě dítěte staršího školního věku lze už kriticky hodnotit pořady. Rodiče se mohou potomka ptát, co si myslí o pořadu nebo jak by sám reagoval v situaci, kterou v televizi viděl. S teenagery lze diskutovat na téma, o čem média informují, rozebírat různé události, které byly ve zprávách.

Sledování televize může znesnadňovat cestu k vyššímu vzdělání. „*Čtenářský návyk se získává výlučně v dětství.*“ (Musil, J., 2008, s.82) Studium jde více těm, kteří se pravidelnému čtení věnují častěji. Nejvíce čtou děti, které na to mají nejméně času. Patří sem například sportovci, malíři, zpěváci, skauti. Důvodem je, že aktivní dospělý člověk i dítě spíše zvolí knihu než pasivní televizní zábavu.

3.2 Děti a internet

„Internet se stal v posledním desetiletí i v ČR (Česká republika) pro děti a mládež médiem stejně důležitým jako televize nebo spíše už důležitějším. Stále více domácností je vybaveno počítačem připojeným na internet, další příležitost nabízí dětem škola a mládeži internetové kavárny, takže internet postupně u dětí a mládeže převažuje nad televizí i pokud jde o strávený čas; tím větší je pak převaha internetu díky tomu, že ve srovnání s televizí se práce s internetem jeví jako aktivita, nikoli jako pasivní diváctví.“ (Musil, J., 2008, s.73) Nelze však přehlédnout, že jde především o aktivitu formou hry a tento základní rys může přetrvávat dokonce i v dospělosti. Příchod nových médií způsobil u každé generace jiné reakce na

změny. „*Zatímco u generace mládeže se jednalo o socializaci, u starších generací se jednalo vlastně o resocializaci.*“ (Jirák, J., 2005, s.103)

Internet je nejvíce zamořeným médiem pornografií. Můžeme zde najít také nejextrémnější typy porna, na rozdíl od ostatních médií. „*Zastoupeny jsou především druhy kriminalizované ve všech zemích, zejména pedofilie a ostatní dětská pornografie, sadistické praktiky, zoofilie a nejnásilnější formy sexu. Vliv erotiky na děti a mládež je v současnosti v řadě zemí předmětem rozsáhlých výzkumů.*“ (Musil, J., 2008, s.80) Vůči erotickým prvkům ve vysílání je veřejnost tolerantní. Eventuální negativní dopady na dospělé nejsou zvažovány vůbec a pokud jde o vliv na mravní výchovu dětí, pokládá se za větší riziko v televizním vysílání násilí.

Závislost na internetu, ale i na počítačových hrách a dokonce na mobilním telefonování a posílání SMS (Short message service) je jedním z nových rizik. „*Existují odhady, podle nichž je v ČR na cestě k závislosti několik desítek tisíc dětí a mládeže.*“ (Musil, J., 2008, s.81) Závislost na internetu může mít vliv na špatné držení těla, způsobuje námahu zraku, může způsobovat nervové záchvaty a může mít vliv na morální postoje, styl výchovy a podobně.

Děti mají přístup k internetu na nejrůznějších místech, ať je tomu ve škole, v kavárnách, ale i doma. „*Mládež nejen že je skupinou s největší dostupností počítačů a počítačovou gramotností, ale počítač je pro ni také vysokou hodnotou. Vlastnictví počítače je pro mládež mezníkem mezi chudobou a normalitou. Nemít počítač znamená pro českou mládež být chudý.*“ (Jirák, J., 2005, s.111)

3.3 Děti a násilí

Důležitou otázkou v záležitosti regulace násilí na obrazovkách je to, kdo zodpovídá za výchovu dětí. Podle Listiny lidských práv je právem rodičů vychovávat své děti a děti mají právo na rodičovskou výchovu. Přílišná snaha v oblasti vysílání ve jménu ochrany výchovy dětí může být napadána nejen z hlediska svobody projevu, ale také z hlediska zásahů do rodičovské výchovy. Zákaz vysílání stejně jako označování některých pořadů hvězdičkou je rozhodováním místo rodičů a tedy vlastně zásahem do práv a povinností rodičů. Rodiče by měli plnit své právo a povinnost vůči dětem tak, že pro zcela malé děti by měli vybírat pořady, které děti mají a mohou vidět, měli by se s nimi dívat, sledovat reakce dětí a napomáhat tomu, aby pochopení odpovídalo výchovnému stylu rodiny. Starší děti by pak měli postupně učit vybírat si pořady podle kritérií, odpovídajících stylu rodiny, provádět tak přirozeným způsobem mediální výchovu a naplňovat základní povinnost vychovávat

k sebevýchově. Aby ale rodiče mohli tento úkol plnit, potřebují informace o obsahu pořadu. Nestačí pouze informace o věkové vhodnosti, protože pouze rodiče dokáží posoudit, co je ještě přijatelné pro jejich dítě a co už je ohrožením stylu výchovy, který je v rodině zaveden a který musí být v zájmu dítěte jednotný. Omezit označování pořadů klasickou hvězdičkou je zcela nedostatečné. Skutečným řešením podstatné části problému je zavedení informačního značení, které jednoduchým způsobem uvádí, jak velké a jakého druhu je riziko daného pořadu. Regulačním opatřením se však vymyká video a DVD z půjčoven, i když se na ně většinou vztahuje informační značení pořadů, ale možnost kontroly je malá. Ještě více to platí o počítačových hrách, šířených na internetu, kde je výskyt násilí alarmující se všemi negativními důsledky.

4 Mediální výchova

Média představují důležitý prvek v procesu socializace. Jsou zdrojem informací, zkušeností a poznatků pro velký okruh příjemců. Sdělení, jež jsou médiu nabízena, mají velmi nesteroidový charakter a jejich správné vyhodnocení vyžaduje značnou průpravu. „*Uplatnění jedince ve společnosti vyžaduje rozvoj takových schopností, jako je vyhledávání, získávání a sdílení informací a poznatků, chápání souvislostí mezi různými jevy, reflexe vlastního postavení vůči ostatním a osvojení (či alespoň pochopení) převládající hodnotové orientace. Je nezbytné učit se ovládat nové pozitivní možnosti, které vývoj přináší, zejména umět využít tok informací a regulovat jej. Na školách musí být součástí vzdělávání také informační technologie a její nové nástroje. Dnes již nestačí umět číst, psát a počítat. Stejně důležitá je počítačová gramotnost a dále mediální výchova ve smyslu výchovy ke správnému a efektivnímu využívání hromadných sdělovacích prostředků.*“ (Musil, J., 2008, s.115) Tím, že média mají vliv na chování jedince a společnosti a na životní styl, vstupují do našeho života nejen pasivně, ale také aktivně. Tento aktivní vstup umožňuje prostor pro záměrné ovlivňování, které může být společensky žádoucí, ale i manipulativní. Proto je důležité nezůstat pouze v roli pasivního konzumenta mediálních obsahů, ale umět s těmito sděleními pracovat. K tomu nám slouží mediální výchova.

Musil rozlišuje dva významy pojetí termínu mediální výchova. Prvním je „*výchova ke správnému využívání hromadných sdělovacích prostředků (výchova k médiím).*“ (Musil, J., 2008, s.115) Druhým významem je „*vzdělávání a výchova prostřednictvím médií.*“ (Musil, J., 2008, s.115) Mediální výchova žáky učí, aby přistupovali k informacím nabízeným médiu s kritickým odstupem a ověřovali si je, podporuje schopnost porozumění textu. Pomáhá při vytváření mediálních návyků žáků, napomáhá aktivně řešit problém naplnění volného času žáků. Nabízí poznatky, které žáky osvobozují od nebezpečí manipulace.

Na cíle mediální výchovy pohlíží Kašová takto: „*Sdělení, která jsou poskytována prostřednictvím komunikačních médií, jsou ovlivněna mnoha faktory vnějšími, subjektivními výběry i zjevnou manipulací. Publikum už dávno není elitní, připravené a vzdělané. Média totiž zasahují široké vrstvy a mediální magnáti usilují desítky let o totéž – zvýšení prodejnosti, návštěvnosti nebo sledovanosti, protože ruku v ruce s tím přichází i větší zisk. Cílem mediální výchovy je vychovat publikum, které je aktivní, vybírá si, kriticky nahlíží a specializuje se. Slova „masa“ a „elita“ tak mohou posloužit jako odrazový můstek při rozkrývání složitých vztahů mezi autory a příjemci mediálních zpráv.*“ (Kašová, 2011, s.3)

4.1 Mediální gramotnost

Hlavním cílem mediální výchovy je osvojení kompetence zvané mediální gramotnost. *„Váha, kterou masová média mají, je tak velká, a produkce, kterou nám nabízejí, do té míry neprůhledná, že „žít s médii“ stále zřetelněji vyžaduje speciální přípravu. Proto je stále potřebnější součástí výbavy jednotlivce kompetence, která mu umožňuje médií využívat ke svému prospěchu a současně se bránit jejich případným neblahým dopadům – soubor poznatků o médiích a dovedností v nakládání s nimi, které tvoří celou vnitřně provázanou oblast základní výbavy moderního člověka, zkrátka mediální gramotnost.“* (Mičienka, M., Jiráček, J. a kol., 2007, s.8) Jiráček a Wolák hodnotí mediální gramotnost jako kompetenci, která se utváří z potřeby znát povahu, podstatu a určující faktory aktivního vstupu médií do sociálně komunikačního života společnosti. *„Tato kompetence se u jednotlivých účastníků komunikačního života společnosti zvyšuje nerovnoměrně. Média samotná a lidé, kteří v nich pracují (novináři, baviči atd.), se stále zřetelněji profesionalizují a mají k dispozici stále více poznatků o pravidelnostech své práce a jejich dopadech. Na zručnosti získávají i ti, kteří se snaží v médiích prosadit (politici, inzerenti). Naproti tomu uživatelé médií si k této kompetenci hledají cestu daleko pomaleji. Zatímco média a ekonomické a politické elity se snaží proces mediální komunikace dostat pod svou kontrolu (a začasť dokážou svoje snahy a zájmy koordinovat), uživatelé namnoze žijí v archaické raně moderní představě médií jako „instituce svobody projevu“, „čtvrtého stavu“, „hlídacího psa demokracie“ apod. Nerovnovážný vztah mezi hlavními aktéry mediální komunikace – médii, politickými a ekonomickými elitami a uživateli – vedl k tomu, že se v řadě zemí postupem času zformulovala potřeba systematického vzdělávání veřejnosti/uživatelů v oblasti mediální komunikace, která se postupně vyvinula do podoby mediální gramotnosti jako součásti všeobecného vzdělání, jako nové kompetence nutné k plnohodnotnému životu ve společnosti.“* (Jiráček, J., Wolák, R., 2007, s.6)

Mediální gramotnost má dva základní rozměry; a to znalostní a dovednostní. *„Znalostní rovinu mediální výchovy představují informace (poznatky) o fungování a společenské roli současných médií a o základních principech, na nichž média fungují.“* (Frank, T., Jiráčková, V., 2008, s.10) Mezi osvojení některých základních poznatků o fungování a společenské roli současných médií patří:

- specifikace jednotlivých médií,
- historie jednotlivých médií,
- přednosti a rizika médií,

- funkce médií a rozeznání jednotlivých funkcí,
- rozlišení a obsah žánrů médií,
- přesnost a spolehlivost médií,
- informace o výběru a zpracování zpráv před uveřejněním a příprava publicistických pořadů,
- analýza spolehlivosti různých typů sdělení,
- rozeznání předpojatosti, nevyváženosti a spolehlivosti konkrétních jednotlivých médií,
- specifická internetu mezi médii.

„Dovednostní rovina mediální výchovy pak směřuje k osvojení si dovedností rozvíjejících sebevědomé, aktivní a nezávislé zapojování jedince do mediální komunikace.“ (Frank, T., Jirásková, V., 2008, s.10) Těmito dovednostmi jsou:

- schopnost analyzovat nabízená sdělení,
- posouzení věrohodnosti sdělení a vyhodnocení jejich komunikačního záměru,
- porovnání těchto sdělení s jinými sděleními,
- orientace v uveřejněných obsazích,
- schopnost volit odpovídající médium jako prostředek pro uspokojení nejrůznějších potřeb od získání informací až po naplnění volného času.

Obě roviny se propojují. K rozvoji dovedností je třeba znalost informací a poznatků, stejně tak jako tyto poznatky by měly být provázeny rozvojem patřičných dovedností. Podle Franka a Jiráskové lze shrnout žádoucí a potřebné cíle mediální výchovy takto:

- *„Uvědomit si, že mediální obsahy nejsou prostým odrazem světa.*
- *Odhalovat (dešifrovat) argumentaci a manipulativní tendence médií a především reklamy.*
- *Rozvíjet komunikativní dovednosti v komunikaci s médii.“* (Frank, T., Jirásková, V., 2008, s.12)

Naučit se zvládat nová rizika, která přináší informační společnost je v dnešní době nezbytností. Rodina a škola musí plně využít svého vlivu. *„Tvrdí se, že vliv dobře fungující rodiny a školy na násilí a agresivitu mládeže je potenciálně asi 15x silnější než vliv médií, takže prokázané negativní působení zobrazovaného násilí lze chápat i jako důkaz, že rodina a škola v těchto případech nevyužily možnosti, tj. (to je) nesplnily svoji úlohu. Cílem mediální výchovy ve škole a v rodině je porozumění roli a fungování médií, nácvik kritického přijímání zpráv a nácvik orientace a poučeného uměřeného výběru z neomezené nabídky informací a zábavy, kterou média nabízejí.“* (Musil, J., 2008, s.116)

5 Druhy internetové on-line komunikace

Internet a jeho komunikační schopnosti vnášejí do světa sociální komunikace nové dimenze: „především síťovou strukturu umožňující komunikovat nejen systémem interpersonální komunikace „jeden k jednomu“, nejen systémem masové komunikace „jeden k mnohým“, ale také v komunikačním vzorci „mnozí k mnohým“. Globální charakter této komunikace ve spojení s jejím síťovým charakterem pak dává vzniknout komunikačním situacím, které předinternetová doba neznala.“ (Jirák, J., Wolák, R., 2007, s.118)

Mezi základní odlišnosti internetové komunikace od komunikace tváří v tvář patří:

- anonymita (lidé se na internetu mohou pohybovat zcela anonymně),
- neviditelnost (sebe, ale i druhých a jejich reakcí),
- přerušovaná komunikace (začíná oblíbený seriál, přijde návštěva – odejdete tedy od počítače a partner v chatroomu neví, proč debata nepokračuje),
- vnímání komunikace ve své fantazii (obraz komunikujícího partnera je bez jakéhokoliv reálného faktu utvořen jen ve fantazii, často neodpovídá realitě),
- jiná identita (na chatu se lidé rádi zbaví některých reálných obtížností, jako je nízký věk či silné brýle; někdy však i celé své reálné osobnosti).

5.1 Facebook

Fenoménem dnešní doby v on-line komunikaci je bezesporu Facebook. „Facebook, zábavný, obdivovaný i zatracovaný. Každopádně fenomén bořící prostorové hranice a poskytující neomezené možnosti. V reálném čase jsme schopni komunikovat s kýmkoliv, kdo je součástí. Vyměňovat si názory, sdružovat se dle zájmů, oznamovat světu, že jsme se zamilovali, opili či zaspali. Virtuální svět se prolíná s reálným, najednou máte tucty kamarádů a kamarádek, kteří mají zájem se s námi dělit o své životy. Zejména pro mladé lidi je svět na síti důležitou součástí života a možná dokonce tou nejdůležitější.“ (Ondrejka, V., 2010, s.36)

„Facebook si za několik málo let působení na českém internetovém trhu získal přes dva miliony uživatelů. V porovnání s celkovým počtem uživatelů z celého světa (400 milionů v roce 2010) to je nic neznamenajícím číslem, ovšem pokud porovnáte toto číslo s počtem obyvatel České republiky, zjistíte, že Facebook využívá více než pětina Čechů, což už nic neznamenajícím číslem rozhodně není.“ (Dědiček, D., 2010, s.17)

Je důležité si uvědomit, kde jsou hranice toho, co bychom ani virtuálnímu světu sdělovat neměli. Zvažovat by se také měly důsledky toho, když zpřístupníme své soukromí lidem,

keré často ani osobně neznáme. Víme to? A hlavně, vědí to děti? „*Řada rodičů se potýká s tím, že vlastně ani není schopna domyslet rozsah nástrah, které na jejich děti na webu čekají. Starší lidé se v tomto světě pohybují s nadhledem, zdrženlivostí a opatrností danou životními zkušenostmi. Děti a dospívající však tuto výzbroj nemají.*“ (Ondrejka, V., 2010, s.37) Děti naopak lehkovážně obnažují svůj život v on-line sféře sociálních sítí. Jednoduchým řešením by bylo omezení nebo dokonce zákaz používání těchto prostředků. Jenže to by asi nebyla ta správná cesta. Dnešní virtuální svět se natolik neliší od dřívějšího reálného. Proto by se měly dodržovat podobné zásady opatrnosti, jaké říkali naši rodiče nám: „Nebav se po cestě ze školy s cizími lidmi, nezvi nikoho do bytu, neber si od nikoho cizího sladkosti.“ Namísto zákazů je tedy na místě pomoc, vysvětlení. „*Povídejme si s dětmi otevřeně o životě a světě. Předávejme jim, úměrně jejich věku, své zkušenosti, informujme je o právu neposkytnout informaci. Naučme je, kdy ukončit virtuální komunikaci nebo dokonce požádat o pomoc. A koneckonců, nebojme se také upozornit na ty, kdo do virtuálního světa nepatří. Stejně jako se společnost vždy dokázala chránit před zločinci ve světě reálném, ať s pomocí psychiatrických léčen či vězení, můžeme se chránit dnes i my zejména tím, že je vykážeme ze světa virtuálního. Na jedné straně je to sice obtížnější vzhledem k velikosti virtuálního světa, na straně druhé však mnohem jednodušší díky technologiím, které máme k dispozici.*“ (Ondrejka, V., 2010, s.37)

Mezi výhody, které vidí rodiče v souvislosti s využíváním Facebooku, řadíme šetření času, ale i peněz. Když je celá třída, včetně paní učitelky, přihlášená na Facebooku, může pedagog zveřejňovat úkoly i látku probíranou ve všech předmětech. Proto není obtížné pro nemocné dítě, které nemůže chodit do školy, sledovat, co se ve škole děje a nezamešká tak tolik z výuky. Navíc je tato služba zdarma, není potřeba platit za telefonáty, které by bylo potřeba realizovat, kdyby rodič dítěte chtěl zjistit, jaké úkoly má potomek splnit.

Profil na Facebooku si děti mohou založit až od věku třinácti let. Stačí ale zaškrtnout jiný rok narození, než je ten skutečný a profil si vytvoří i dítě o několik let mladší. Rodiče mladších dětí sice mohou žádat o vymazání profilu, nic to však nevyřeší. Potomek si vzápětí pod jinou identitou může založit jiný. Na místě rodičů je tedy lepší přistoupit na dohodu – ano, dovolím ti založit účet, ale protože porušujeme pravidla a já za tebe nesu zodpovědnost, tak chci vědět, co na Facebooku děláš. Malá lež proto nemusí vždy znamenat problém, tentokrát spíš naopak. Platí totiž, že čím menší dítě, tím větší důvěra v rodiče, kteří je tak mohou naučit, jak se na síti bezpečně pohybovat. Někteří rodiče řeší kontrolu tak, že se pod falešnou identitou stanou přítelem dítěte, mají tak přístup na jeho stránku a tím získávají dozor nad tím, co jejich dítě na Facebooku dělá. Tento prostředek lze využít i bez skryté

totožnosti a být v přátelích dítěte pod svým jménem, takže dítě ví, že rodič na něj dohlíží. Tato varianta však skrývá nevýhody, neboť i dítě může sledovat rodičovskou komunikaci mezi dospělými.

Menší děti do deseti let by nikdy neměly zůstat u počítače samy, bez asistence dospělého. Rozhodně není dobré dítěti internet zakazovat. Jednak to není řešení, bylo by o mnohé připraveno a mezi vrstevníky by bylo vystaveno posměchu. Děti by měly internet poznávat společně s dospělými. Rodiče by měli se svými potomky o internetu mluvit a stanovit pravidla jeho používání. Měly by vysvětlit, které stránky jsou tabu. V případě potřeby lze umístit do počítače tzv. (tak zvaný) rodičovský zámek, který některé stránky zablokuje. Pro větší bezpečí dítěte na síti je třeba upozornit, že fotky, které dítěti připadají vtipné, mohou lákat pedofily. V dětské naivitě je však něco takového nenapadne. Některé diskuse mohou sklouznout až ke kyberšikaně. Je třeba říct dítěti, že pohyb po síti není anonymní, že se dá snadno vysledovat.

Je důležité poučit děti, aby nikde neuváděly své osobní údaje, včetně telefonního čísla, aby nesdělovalo, kdy bude či nebude rodina doma, aby byly obezřetné k internetovým známostem a největší pozor si dávaly na schůzky sjednané po internetu. V diskusích dětí často převažuje prostoduchost kombinovaná s vulgaritou. Neznamená to však, že je třeba jim virtuální svět zakazovat. Vždyť ani většina dospělých v jejich věku nevedla intelektuální debaty.

5.2 Chat

Chat, neboli pokec, je program, který umožňuje komunikaci mezi jedinci na celém světě v reálném čase. Chat můžeme také chápat jako druh elektronického rozhovoru lidí, kteří jsou v daném okamžiku připojeni k internetu. Chatovat znamená diskutovat on-line zpravidla s několika lidmi najednou. Jako každá dlouhodobá zkušenost projevuje se i dlouhodobé používání internetu na psychice člověka. Zda kladně, či záporně, nelze ovšem obecně říci. Výhodami chatu jsou:

- relativní anonymita uživatelů,
- jedna z možností komunikace mezi lidmi, kde pojem hranice nic neznamená,
- vhodná komunikace mezi kamarády apod., kteří žijí na vzdálených místech,
- odreagování se od všedního reálného života a ponoření se do světa virtuálního,
- nové možnosti seznámení dvou nebo více lidí (internetová přátelství),
- snadná dostupnost, větší otevřenost a uvolněnost, nepřítomnost závazků,
- možnost uspokojit své potřeby.

Chatování má i své stinné stránky. Jsou jimi:

- relativní anonymita uživatelů,
- možnost závislosti na virtuálním světě,
- časové a finanční ztráty,
- větší intimní sdílnost, ztráta zábrán,
- pokles uživatelovy komunikace s kamarády a s členy rodiny,
- nárůst depresivních pocitů a prožitků osamělosti,
- možnost seznámení se s deviantními jedinci.

Skutečností, které lidi motivují k používání chatu je mnoho. Někdo si chce jen nezávisle popovídat, protože je mu smutno a cítí se osaměle, chce zahnat nudu, uniknout od reality, hledá vrstevníka nebo někoho, kdo má stejné problémy a chce se svěřit. Někdo chce na chatu najít novou známost nebo někoho na sex, někdo má jen špatnou náladu a chce ji dát najevo ostatním. Jsou i tací, kteří hledají na chatu přivýdělek či pracovní příležitost nebo ti, kteří hledají někoho se společnými zájmy. Často navštěvují chat i pedofilové, kteří využívají anonymity k oslovení dětí. Důvodů k chatování je mnoho a možná i právě proto je tento druh zábavy a trávení volného času natolik oblíbený.

5.3 Skype

Skype je program, který umožňuje provozovat internetovou telefonii. Program umožňuje telefonovat mezi svými uživateli zdarma nebo pomocí jiných služeb za poplatek, například na pevné linky. Další výhodou je zasílání zpráv a souborů mezi uživateli sítě. Pomocí Skypu můžete vést i videohovory. Ty mohou být rizikem zejména v případě, pokud sdělujete citlivé údaje nebo obsah, který vás může poškodit. Nezapomeňte, že druhá strana vás nejen vidí, ale může si vás i ukládat.

5.4 E-mail

Nejrozšířenější formou on-line komunikace je E-mail. Stejně jako u jiných forem on-line komunikace je jeho výhodou rychlost a možnost posílání příloh. Obsah e-mailu je skrytý, a pokud ho nezveřejní některý z příjemců, nemusíte se obávat, že by byl dostupný všem na internetu. Uvědomte si ale, že obsah vaší zprávy si může příjemce nejen ukládat, ale i přeposílat dál. Nesdělujte proto žádné citlivé údaje nebo obsah, který vás může poškodit.

5.5 Pravidla bezpečné komunikace přes internet

Děti, které internetovou on-line komunikaci pomocí nejrůznějších prostředků využívají, si nejsou dostatečně vědomy, jaké nebezpečí na ně v tomto ohledu číhá. Pro bezpečné používání internetu nebo komunikaci jeho prostřednictvím, stačí znát pár jednoduchých, a přesto účinných rad:

- Zvažte, zda je nutné zveřejňovat telefonní číslo nebo adresu.
- Neposílejte nikomu svoji intimní fotografii, nikdy nevíte, kde se může objevit.
- Udržujte hesla v tajnosti, nesdělujte je ani osobě blízké či kolegovi v práci.
- Nikdy neodpovídejte na neslušné, hrubé nebo vulgární maily či vzkazy.
- Nedomlouvejte si schůzku přes internet, aniž byste o tom řekli někomu jinému.
- Nevěřte žádné informaci, kterou na internetu získáte.
- Když s někým nechcete komunikovat, nekomunikujte.
- Nesdělujte informace o tom, kde se pohybujete nebo že odjíždíte například na dovolenou. Po návratu by vás mohlo čekat nepříjemné překvapení.
- Při používání webové kamery buďte obezřetní. Kdokoliv může hovor na druhé straně nahrávat.
- Než cokoliv potvrdíte, přečtěte si podmínky užívání.

Tyto rady by měly být dětem poskytnuty prostřednictvím mediální výchovy; ať už ze strany rodičů, tak i ze strany učitelů. Děti by si je měly osvojit a měly by se jimi řídit. Stejně tak, jako dospělí.

Po prostudování potřebné literatury a analýze nashromážděných informací jsem došla k závěrům, že média v dnešní době svůj vliv působnosti mnohonásobně zvětšila. Otázka jejich působnosti je rozebírána čím dál častěji. Jejich vliv dopadá na více a více dětí, ale i dospělých. Mnoho autorů se zabývá tímto problémem jen v teoretické rovině, proto se domnívám, že stav této situace vyžaduje podrobnější empirický výzkum. O malý krok tímto směrem jsem se pokusila v následující části práce.

II VÝZKUMNÁ ČÁST

6 Pedagogický výzkum

Pedagogický výzkum je postaven na následujících výzkumných otázkách:

- Je Facebook opravdu tolik využíván dětmi v jejich volném čase?
- Jsou děti skutečně Facebookem tolik přitahovány?
- Jak děti tento magický komunikační prostředek ovlivňuje?

Z výzkumných otázek vyplynuly hlavní a dílčí cíle práce:

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jakou roli hraje Facebook v životě dětí Základní školy Břeclav, Kupkova 1. (Příloha 5)

Dílčí cíle mají objasnit:

- zda je Facebook nejvyužívanějším prostředkem on-line komunikace,
- zda je také nejoblíbenějším komunikačním prostředkem,
- zda má pohlaví dětí vliv na založení účtu na Facebooku,
- zda pohlaví dětí ovlivňuje počet přátel, které děti na Facebooku mají,
- jestli to, že děti mají založen účet na Facebooku, ovlivňuje jejich školní výsledky.

Dílčích cílů bude dosaženo pomocí testování předpokladů objasňujících odpovědi na jednotlivé otázky výzkumu.

Při výzkumné části diplomové práce byl využit kvantitativně orientovaný pedagogický výzkum. Tyto výzkumy vychází z přesvědčení, že existuje jedna objektivní realita, která není závislá na našich citech nebo přesvědčeních.

V provedených výzkumech došlo k ověřování hypotéz o vztazích mezi určitými jevy. Pro ověřování platnosti hypotéz byly použity statistické testy významnosti. Jsou to postupy, pomocí nichž ověřujeme, zda mezi proměnnými existuje vztah (závislost, rozdíl). Rozhodování ve statistických testech významnosti má vždy pravděpodobnostní charakter. Pravděpodobnost (riziko), že bude neoprávněně odmítnuta nulová hypotéza (a tudíž nesprávně přijata hypotéza alternativní) se nazývá hladina významnosti. V provedeném testování byla vždy použita hladina významnosti 0,05.

6.1 Popis zkoumaného vzorku

Základním souborem jsou všichni žáci Základní školy Břeclav, Kupkova 1. V době probíhání výzkumu navštěvovalo 1.stupeň této školy 155 žáků a 2.stupeň 198 žáků. Celkem tedy 353 žáků. Pomocí stratifikovaného výběru byl zvolen vzorek čítající 91 dotazovaných. Základním vzorkem byla základní škola, podskupinami byly třídy a za pomoci náhodného

výběru byl dotazník rozdán určitému počtu žáků každé podskupiny. Počet vybraných prvků z podskupiny není přesně proporcionální vzhledem ke složení základního souboru.

6.2 Popis dotazníku

Vzorku vybraných dětí ze Základní školy Břeclav, Kupkova 1 byl rozdán dotazník, který obsahoval 7 uzavřených i otevřených otázek. V některých případech bylo možno označit více možných odpovědí, u některých otázek bylo možno vybrat pouze jednu z nabízených variant. Vzor dotazníku je přiložen v závěru práce (Příloha 1) Po sběru vyplněných dotazníků žáky školy byla data uspořádána a bylo provedeno sestavení tabulek četností pomocí tzv. „čárkovací metody“. Následně bylo provedeno grafické znázornění dat pomocí histogramů četností a výsečových grafů. (Příloha 2) Z celkového počtu 91 dotazovaných žáků Základní školy Břeclav, Kupkova 1, je 47 chlapců a 44 děvčat. Chlapci jsou zastoupeni 51,65% a děvčata 48,35% z celku.

6.3 Věcné hypotézy

V následujícím výzkumu bude pomocí statistických metod provedeno ověření věcných hypotéz:

- **H₁**: Facebook je využívanější než ostatní prostředky určené k on-line komunikaci (Chat, Skype) dětmi Základní školy Břeclav, Kupkova 1.
- **H₂**: Facebook je oblíbenější než ostatní prostředky on-line komunikace (Skype, ICQ, Chat, Seznamka) u dětí Základní školy Břeclav, Kupkova 1.
- **H₃**: Pohlaví dětí ze Základní školy Břeclav, Kupkova 1 má vliv na zakládání účtu na Facebooku.
- **H₄**: Pohlaví dětí Základní školy Břeclav, Kupkova 1 má vliv na počet přátel, které tyto děti na Facebooku mají.
- **H₅**: Založení účtu na Facebooku má vliv na školní výsledky dětí ze Základní školy Břeclav, Kupkova 1.

6.3.1 Facebook jako nejvyužívanější prostředek

Zda je Facebook nejvyužívanějším komunikačním prostředkem dětí Základní školy Břeclav, Kupkova 1, bude ověřeno pomocí testu dobré shody chí-kvadrát. U této kategorie testů významnosti se ověřuje, zda četnosti, které byly získány měřením v pedagogické realitě,

se významně odlišují od teoretických četností, které odpovídají dané nulové hypotéze. Smyslem testu je rozhodnout, zda zjištěné rozdíly mezi četnostmi výběrů jsou statisticky významné. Pokud je výsledek výzkumu statisticky významný, znamená to, že je velmi nepravděpodobné, že by byl způsoben pouhou náhodou. Pomocí tohoto testu má být zjištěno, který prostředek je dětmi nejvíce využíván při on-line komunikaci s jejich přáteli. Bude rozhodnuto, zda jsou mezi využitím komunikačních prostředků statisticky významné rozdíly. Grafické znázornění nashromážděných dat lze nalézt v příloze (Příloha 2)

Tabulka:

Komunikační prostředek	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	$P-O$	$(P-O)^2$	$\frac{(P-O)^2}{O}$
Facebook	40	23	17	289	12,565
Chat	4	23	-19	361	15,696
Skype	25	23	2	4	0,174
	$\Sigma 69$	$\Sigma 69$			$\Sigma 28,435$

Tab. 1: Využití komunikačních prostředků

Nulová hypotéza (H_0): Četnosti (počty) žáků, kteří vybírají jednotlivé komunikační prostředky, jsou zhruba stejné.

Alternativní hypotéza (H_A): Četnosti žáků, kteří jednotlivé komunikační prostředky vybírají, jsou rozdílné.

Nulová hypotéza byla odmítnuta a byla přijata hypotéza alternativní. A to z důvodu, že vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2=28,435$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(2)=5,991$ (Příloha 3). Četnosti žáků, kteří jednotlivé komunikační prostředky vybírají, jsou rozdílné. Bylo prokázáno, že mezi využitím komunikačních prostředků je významný statistický rozdíl. Bylo zjištěno, že žáky Základní školy Břeclav, Kupkova 1, je při on-line komunikaci nejvíce využíván Facebook.

6.3.2 Facebook jako nejoblíbenější prostředek

Zda je Facebook nejoblíbenějším komunikačním prostředkem dětí Základní školy Břeclav, Kupkova 1 bude ověřeno pomocí Kendallova koeficientu shody. Tato statistická metoda se

používá v případě, kdy je třeba posoudit, jak těsný je vztah mezi více jak dvěma pořadími. Žáci základní školy se měli vyjádřit k oblibě jednotlivých komunikačních prostředků tím způsobem, že číslo 1 měli přiřadit prostředku nejoblíbenějšímu, číslo 2 prostředku, který stojí v oblibě na druhém místě atd. Celkem se žáci vyjadřovali k 5 komunikačním prostředkům. Bylo pracováno s výsledky hodnocení tří náhodně vylosovaných žáků (A, B, C). Pomocí tohoto testu má být zjištěno, jaká je obliba jednotlivých komunikačních prostředků.

Grafické znázornění nashromážděných dat lze nalézt v příloze (Příloha 2)

Tabulka:

Komunikační prostředek	Hodnocení žáků			Součet pořadí	
	A	B	C	X	X^2
Facebook	1	1	2	4	16
Skype	2	1	2	5	25
ICQ	2	3	3	8	64
Chat	4	3	4	11	121
Seznamka	5	5	5	15	225
				$\Sigma 43$	$\Sigma 451$

Tab. 2: Obliba jednotlivých komunikačních prostředků

Nulová hypotéza (H_0): Vypočítaný Kendallův koeficient nevypovídá o shodě mezi hodnocením jednotlivých žáků (mezi posudky není shoda).

Alternativní hypotéza (H_A): Vypočítaný koeficient vypovídá o shodě (těsnosti vztahu) mezi srovnávanými pořadími.

Nulová hypotéza byla odmítnuta a byla přijata hypotéza alternativní. Důvodem je zjištění, že vypočítaná hodnota testového kritéria $x^2=10,824$ je větší než hodnota kritická $x^2_{0,05(4)}=9,488$ (Příloha 3). Vypočítaný koeficient vypovídá o shodě (těsnosti vztahu) mezi srovnávanými pořadími. Bylo prokázáno, že mezi pořadími oblíbenosti komunikačních prostředků, které daní žáci vytvořili, je statisticky významná shoda. Bylo zjištěno, že žáci Základní školy Břeclav, Kupkova 1, mají v oblibě nejvíce Facebook.

6.3.3 Vliv pohlaví dětí na zakládání účtu na Facebooku

Zda má pohlaví dětí vliv na zakládání účtu na Facebooku bude ověřeno pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Je předpokládáno, že chlapci využívají Facebook častěji než dívky. Jde o zvláštní případ kontingenční tabulky o dvou řádcích a dvou sloupcích. Užívá se v případech, kdy proměnné, mezi nimiž je ověřován vztah, mohou nabývat pouze dvou alternativních variant. Pomocí tohoto testu má být zjištěno, zda má pohlaví dětí vliv na zakládání účtu na Facebooku. Bude posouzeno, zda mají žáci – chlapci účet na Facebooku častěji než žáčky – dívky.

Grafické znázornění nashromážděných dat lze nalézt v příloze (Příloha 2)

Tabulka:

	Mají účet na Facebooku	Nemají účet na Facebooku	Σ
Chlapci	27	20	47
Dívky	28	16	44
Σ	55	36	91

Tab. 3: Vliv pohlaví dětí na zakládání účtu na Facebooku

Nulová hypotéza (H_0): Frekvence užívání účtu na Facebooku u chlapců i dívek je stejně velká (podíl těch, co účet mají a těch, co nemají, je stejný u chlapců i u dívek).

Alternativní hypotéza (H_A): Frekvence užívání účtu na Facebooku je u chlapců a dívek rozdílná (chlapci využívají účet častěji než dívky).

Nulová hypotéza byla přijata z důvodu, že vypočítaná hodnota testového kritéria $x^2=0,364$ je menší než kritická hodnota $x^2_{0,05}(1)=3,841$ (Příloha 3). Frekvence užívání účtu na Facebooku u chlapců i dívek je stejně velká (podíl těch, co účet mají a těch, co nemají, je stejný u chlapců i u dívek). Chlapci ve sledované skupině tedy užívají účet na Facebooku stejně často jako dívky (rozdíl mezi podílem chlapců těch, co účet mají a podílem dívek, co účet mají, není statisticky významný).

6.3.4 Vliv pohlaví dětí na počet přátel na Facebooku

Zda má pohlaví dětí vliv na počet přátel, které děti na Facebooku mají, bude ověřeno pomocí U-testu Manna a Whitneyho pro větší skupiny, který je doporučován u skupin, které mají četnosti od 9 do 20. Je předpokládáno, že chlapci mají více přátel než dívky. Je to velmi vydatný neparametrický test, který lze použít v případech, kdy má být rozhodnuto, zda dva výběry mohou pocházet ze stejného základního souboru, zda mají stejné rozdělení četností. Skupině náhodně vybraných žáků byla v dotazníku položena otázka, kolik přátel mají na Facebooku. Ve skupině bylo 20 chlapců a 20 dívek. Pomocí tohoto testu má být zjištěno, zda má pohlaví dětí vliv na počet přátel, které děti na Facebooku mají. Bude posouzeno, zda mezi počty přátel chlapců a dívek jsou statisticky významné rozdíly.

Grafické znázornění nashromážděných dat lze nalézt v příloze (Příloha 2)

Tabulka:

Chlapci		Dívky	
Počet přátel	Pořadí	Počet přátel	Pořadí
10	1	15	3,5
11	2	26	5
15	3,5	35	8
27	6	53	10
30	7	68	12
45	9	72	13
57	11	89	16
80	14	100	17
85	15	109	18
137	19	158	21
150	20	159	22
165	23	185	24
240	29	200	25
250	31	208	26
251	32	229	27
300	33	230	28
463	36	244	30
561	38	429	34
700	39	450	35
800	40	542	37
20x	Σ 408,5	20x	Σ 411,5

Tab. 4: Počet přátel na Facebooku

Nulová hypotéza (H_0): Mezi počty přátel obou skupin žáků nejsou rozdíly.

Alternativní hypotéza (H_A): Počty přátel chlapců a dívek jsou rozdílné.

Nulová hypotéza byla přijata z důvodu, kdy zjišťujeme, že vypočítaná hodnota $U'=198,5$ je větší než hodnota kritická $U_{0,05}(20,20)=127$ (Příloha 4). Mezi počty přátel obou skupin žáků nejsou rozdíly. Bylo prokázáno, že mezi počty přátel chlapců a dívek nejsou statisticky

významné rozdíly. Bylo zjištěno, že pohlaví žáků Základní školy Břeclav, Kupkova 1, nemá vliv na počet přátel, které tito žáci na Facebooku mají.

6.3.5 Vliv založení účtu na Facebooku na školní výsledky

Zda má založení účtu na Facebooku vliv na školní výsledky dětí Základní školy Břeclav, Kupkova 1, bude zjištěno na základě testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Děti, které účet na Facebooku mají prospívají hůře než ty, které účet nemají. Tohoto statistického testu významnosti se užívá v případech, kdy je rozhodováno, zda existuje souvislost mezi dvěma jevy, které byly změřeny. Z původního vzorku 91 dotazovaných byly odečteny dotazníky žáků prvních tříd, z důvodu, že tito žáci nemohli odpovědět na otázku týkající se jejich prospěchu v loňském roce. Nový vzorek tedy čítá 86 respondentů. Bude rozhodnuto, zda je vztah (souvislost) mezi tím, zda žáci měli účet na Facebooku a tím, jakých školních výsledků v loňském roce dosáhli.

Grafické znázornění nashromážděných dat lze nalézt v příloze (Příloha 2)

Kontingenční tabulka:

	Průměrný prospěch				
		lepší než 1,6	1,6–2,1	horší než 2,1	Σ
Účet na Facebooku	ano	19 (27,28)	16 (11,77)	11 (6,95)	46
	ne	32 (23,72)	6 (10,23)	2 (6,05)	40
	Σ	51	22	13	86

Tab. 5: Souvislost mezi účtem na Facebooku a prospěchem

Nulová hypotéza (H_0): Mezi četnostmi odpovědí na obě uvedené otázky není závislost (souvislost).

Alternativní hypotéza (H_A): Mezi odpověďmi respondentů na uvedené otázky je souvislost.

Nulová hypotéza byla odmítnuta a byla přijata hypotéza alternativní. Důvodem je zjištění, že vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2=13,743$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(2)=5,991$ (Příloha 3). Mezi odpověďmi respondentů na uvedené otázky je statisticky významná souvislost. To znamená, že skutečnost, zda žáci mají či nemají účet na Facebooku, ovlivňuje významným způsobem jejich školní výsledky (vliv byl prokázán).

6.4 Ověření věcných hypotéz

Provedené výzkumy potvrdily nebo vyvrátily stanovené věcné hypotézy:

- **H₁**: Facebook je nejvyužívanějším prostředkem on-line komunikace dětí ze Základní školy Břeclav, Kupkova 1. Hypotéza byla potvrzena.
- **H₂**: Facebook je nejoblíbenějším komunikačním prostředkem dětí Základní školy Břeclav, Kupkova 1. Hypotéza byla potvrzena.
- **H₃**: Pohlaví dětí nemá vliv na zakládání účtu na Facebooku. Chlapci i dívky využívají Facebook stejně často. Hypotéza byla vyvrácena.
- **H₄**: Pohlaví dětí nemá vliv na počet přátel dětí na Facebooku. Chlapci i dívky mají stejné počty přátel. Hypotéza byla vyvrácena.
- **H₅**: Založení účtu na Facebooku má vliv na školní prospěch dětí. Děti, které mají účet na Facebooku prospívají hůře než ty děti, které účet nemají. Hypotéza byla potvrzena.

6.5 Závěry provedeného výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jakou roli hraje Facebook v životě dětí Základní školy Břeclav, Kupkova 1. Pomocí testů statistické významnosti bylo ověřeno, že Facebook je nejvyužívanějším prostředkem on-line komunikace žáků této školy. Současně je také nejoblíbenějším komunikačním prostředkem. Dále bylo ověřeno, že pohlaví dětí nemá vliv na zakládání účtu na Facebooku, a že nesouvisí ani s počtem přátel, které děti na Facebooku mají. Vliv založení účtu na Facebooku na školní výsledky dětí byl ověřen.

Z výsledků testování vyplývá, že Facebook v životě dětí hraje podstatnou roli. Pokud děti Základní školy Břeclav, Kupkova 1 komunikují pomocí internetových prostředků, využívají k tomu nejčastěji Facebook. Jeho rozšíření mezi dětmi je nemalé. Řadí ho mezi své nejoblíbenější a nejvyužívanější komunikační on-line prostředky. Možná za to může právě jeho propracovaný systém umožňující nejrůznější aktivity, ať už zveřejňování fotografií, sdílení hudby, videí, komentování příspěvků kamarádů a komunikaci samotnou. Hlavní příčinu jeho oblíbenosti lze také spatřovat v jeho dostupnosti. I když založení účtu podléhá podmínce určité věkové hranice, lze tento problém snadno obejít jednoduše tím, že děti mladší zadají falešný rok narození a účet si i přes svůj nízký věk založí. Jistou výhodou, kterou Facebook poskytuje je možnost sdílení informací jen se svými přáteli a ne se všemi uživateli této sítě. Úrovně zabezpečení soukromí jsou různé a svobodně volitelné. Ne však všechny děti si uvědomují rizika, která s nedostatečnou ochranou osobních dat souvisejí a tuto ochranu nevyužívají. Svědčí o tom i fakt, kolik přátel jsou děti schopny mít v seznamu.

Domnívám se, že spoustu lidí, které považují za své facebookové kamarády a před kterými odhalují údaje o své osobě, jistě ani nikdy ve skutečnosti nepotkali.

Dívky i chlapci pohlížejí na Facebook stejně. Pohlaví dětí neovlivňuje míru jeho užívání. Zástupce každého rodu si na Facebooku dokáže najít zábavu pro sebe vhodnou. Není tedy zaměřen jen na určité skupiny lidí, ale může oslovit opravdu každého.

Za nejhorší zjištění vyplývající z provedených výzkumů je prokázání vlivu užívání účtu na školní výsledky dětí. Tento fakt může být ovlivněn skutečností, kdy děti místo učení vysedávají u internetu a kvůli nedokončené konverzaci, nedoprolíženým fotkám kamarádů, nedočeným komentářům, nedoposlouchané hudbě či nedodívaných videí nejsou schopny počítač vypnout a mít tak čas učit se. Zde je potřeba apelovat na rodiče dětí, kteří jsou primárně schopni tento stav ovlivnit. Měli by dítěti stanovit hranice a podmínky, které mu budou umožňovat internet využívat, ale až po splnění si svých povinností. Za sekundární vliv lze považovat rozvíjení mediální gramotnosti prostřednictvím mediální výchovy a učení dětí bezpečného a časově hospodárného využívání internetu.

Pokud je Facebook využíván tak, jak bylo jeho záměrem při jeho vytváření, může být přínosem. I přes to ale není potřeba věnovat mu všechn svůj volný čas a přicházet tak o možnosti dalšího volnočasového vyžití.

Závěr:

Tato diplomová práce se zabývala tématem Podíl médií při využívání volného času žáka základní školy v regionu Břeclav. Slovo Facebook bývá ústy dětské generace skloňováno v dnešní době velice často. „Sejdeme se večer na Facebooku!“ „Fotky ze včerejší akce jsem dala na Facebook.“ „Četl jsi ty jeho komentáře na Facebooku?“ „Neznám ho, ale přidal si mě do přátel na Facebooku.“ Výčtem těchto prohlášení by se dalo pokračovat hodně dlouho. Zní z různých stran snad od všech dětí.

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jakou roli hraje Facebook v životě dětí Základní školy Břeclav, Kupkova 1. Dílčí cíle měly objasnit, zda je Facebook nejvyužívanějším prostředkem on-line komunikace; zda je také nejoblíbenějším komunikačním prostředkem; zda má pohlaví dětí vliv na založení účtu na Facebooku; zda pohlaví dětí ovlivňuje počet přátel, které děti na Facebooku mají; jestli to, že děti mají založen účet na Facebooku, ovlivňuje jejich školní výsledky.

Metodou zvolenou pro provedení výzkumu byl dotazník, ve kterém byly použity otevřené i uzavřené otázky; všechny směřovaly tak, aby pomohly dosáhnout cílů práce. Při vyhodnocování dotazníku byly použity statistické testy významnosti, především Test dobré shody chí-kvadrát, Test nezávislosti chí-kvadrát, Kendallův koeficient shody a U-test Manna a Whitneyho.

Výsledky provedených šetření lze shrnout následovně: Facebook hraje v životě dětí Základní školy Břeclav, Kupkova 1 podstatnou roli. Jde o nejoblíbenější a současně nejvyužívanější prostředek on-line komunikace. Pohlaví dětí nijak neovlivňuje míru jeho užívání. Ani počet přátel, které děti na Facebooku mají, se nijak neliší u chlapců a u dívek. Nejhorším zjištěním výzkumu je fakt, že užívání účtu na Facebooku ovlivňuje školní výsledky dětí. Děti, které účet na Facebooku mají, prospívají hůře než děti, které účet nemají.

Hlavního cíle práce, a to zjištění, jakou roli hraje Facebook v životě dětí Základní školy Břeclav, Kupkova 1, bylo dosaženo prostřednictvím dílčích předpokladů.

Dílčí cíle práce stanovené k ověření stavu role Facebooku v životě dětí, byly splněny.

Výsledky práce jsou využitelné pro rodiče, učitele, vychovatele a výchovné poradce dětí Základní školy Břeclav, Kupkova 1. Data mohou sloužit také pro porovnání stavu s jinými školami v regionu, případně srovnání mezi situací ve městě a na vesnici nebo v menších a větších městech.

Osobně spatřuji přínos zpracované diplomové práce v tom, že mi pomohla zorientovat se v komunikaci dnešních dětí, zejména toho, jakou důležitost pro ně má komunikace pomocí internetových komunikačních prostředků a jaké tyto prostředky nejvíce využívají.

Vypracování diplomové práce jsem věnovala spoustu času. I přes četné překážky, různorodé pocity v průběhu zpracování dat a nejrůznějších pochybností jsem nakonec s výsledkem spokojena. Z práce mám dobrý pocit, protože na otázky, které mě trápily ještě před volbou tématu, jsem našla odpovědi a díky nim pochopila, v čem se komunikace dnešních dětí liší od té, kterou jsem zažívala v jejich věku já. Mohu konstatovat, že mnou stanovené cíle na počátku práce byly splněny.

Jedna věc v komunikaci zůstává ale pořád stejná. Stejně tak, jako my, tak i děti dnešní doby, mají potřebu komunikovat. Není na místě způsoby, kterými ke komunikaci dochází, hodnotit a srovnávat se způsoby, kterými docházelo ke komunikaci dříve. Každá doba nese své možnosti a vymoženosti, které mají pro a proti. Já, jako dítě, internet nevyužívala a dnes s sebou tento fakt přináší leckdy nemalé komplikace. Musím se vše učit a věřím, že v dřívějším věku by to bylo snazší. Dnešní děti jsou v tomto ohledu už nyní téměř mistry. Naopak, já, v mém mladším věku, mohla čas, který děti dnes tráví u počítače, vyplnit něčím jiným, třeba i užitečnějším. Je na každém z nás, aby si zvolil svoji cestu, kterou v komunikaci se svým okolím půjde.

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha 1: Dotazník

V textu strana 39.

Příloha 2: Grafické znázornění nashromážděných dat z dotazníku (histogramy četností a výsečové grafy)

V textu strana 39, 41, 42, 43, 45.

Příloha 3: Kritické hodnoty testového kritéria chí-kvadrát

V textu strana 40, 41, 42, 45.

Příloha 4: Kritické hodnoty testového kritéria U_{α} pro hladinu významnosti 0,05 (oboustranný test)

V textu strana 44.

Příloha 5: Základní škola Břeclav, Kupkova 1

V textu strana 38.

Příloha 1:

DOTAZNÍK

Prosím o vyplnění anonymního dotazníku, který slouží výhradně ke studijním účelům. Výsledky šetření budou použity pro praktickou část mé Diplomové práce.

Vybrané odpovědi označte křížkem nebo kolečkem. Kde je požadována konkrétní odpověď, vepište ji, prosím, do prostoru označeného tečkami.

Děkuji za spolupráci a Váš čas. Hana Helešicová, studentka Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

1. Jsem:

- A děvče
- B chlapec

2. Mám profil nebo účet na: (můžeš zaškrtnout i více možností)

- Facebook
- ICQ
- Skype
- Chat
- E-mail
- Badoo
- Lidé
- Seznamka
- další (uved'):.....
- nemám žádný profil ani účet

3. Který prostředek ke komunikaci využíváš nejvíce?

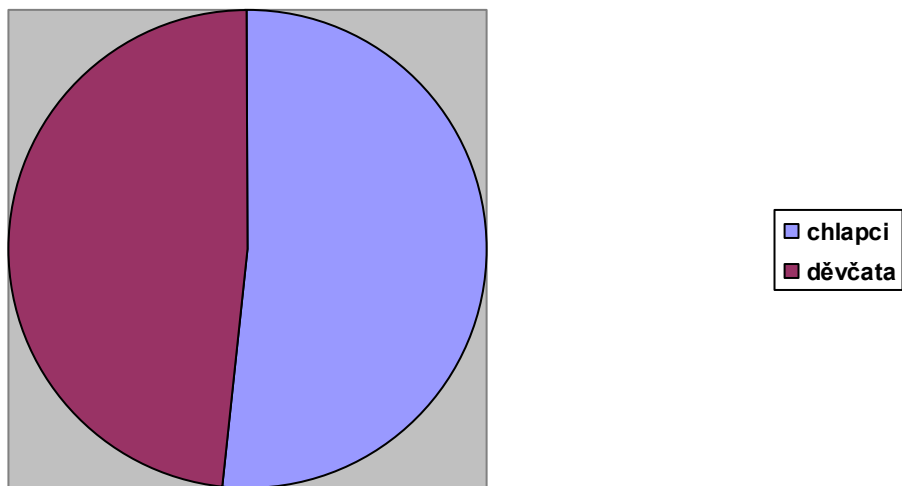
- A Facebook
- B Chat
- C Skype
- D žádný

4. Měl(-a) jsi v loňském školním roce účet na Facebooku?

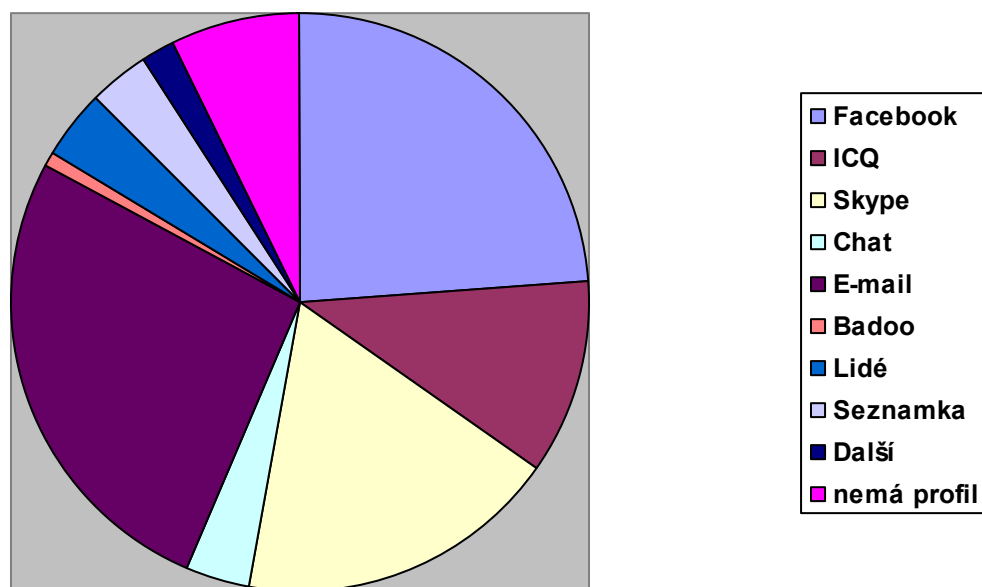
- A ano
- B ne

5. Jaký byl Tvůj prospěch v loňském školním roce?
- A lepší než 1,6
 - B 1,6–2,1
 - C horší než 2,1
6. Oznámuj (jako ve škole, od 1 do 5) od nejoblíbenějšího po nejméně oblíbený prostředek ke komunikaci:
- A Facebook
 - B Skype
 - C ICQ
 - D Chat
 - E Seznamka
7. Kolik máš přátel na Facebooku?

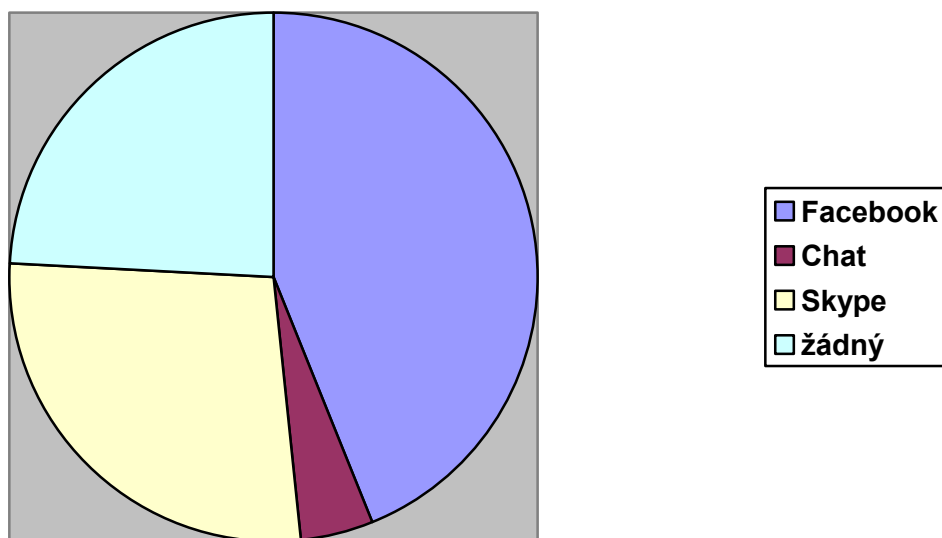
**Příloha 2: Grafické znázornění nashromážděných dat z dotazníku
(histogramy četností a výsečové grafy)**

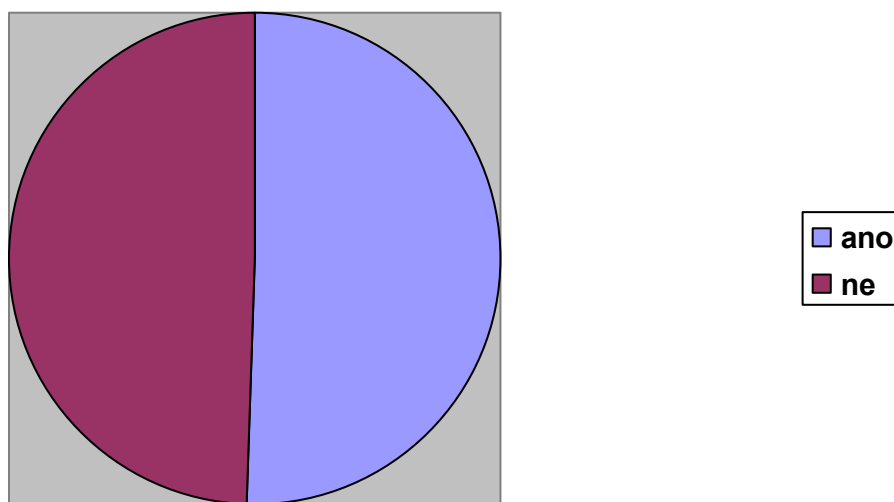
Graf 1: Pohlaví dotazovaných žáků

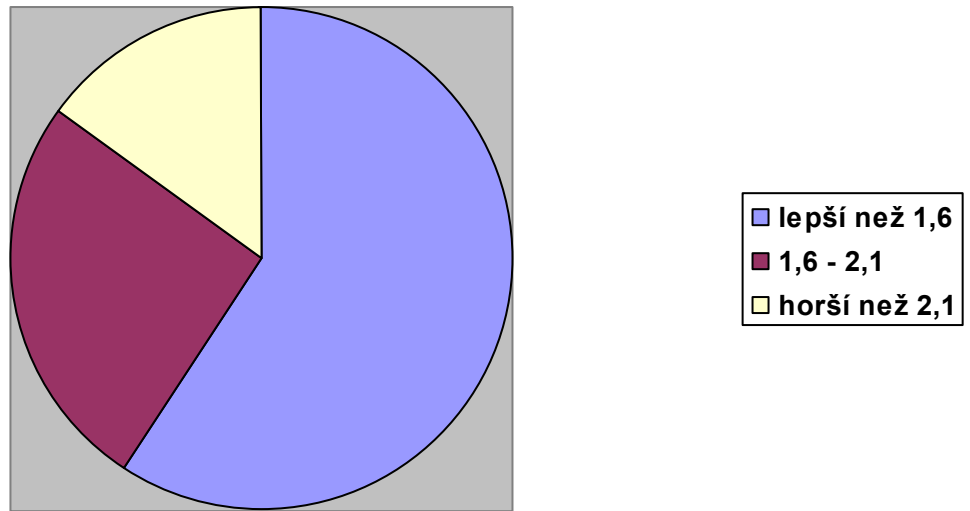
Graf 2: Profily a účty, jimiž děti disponují

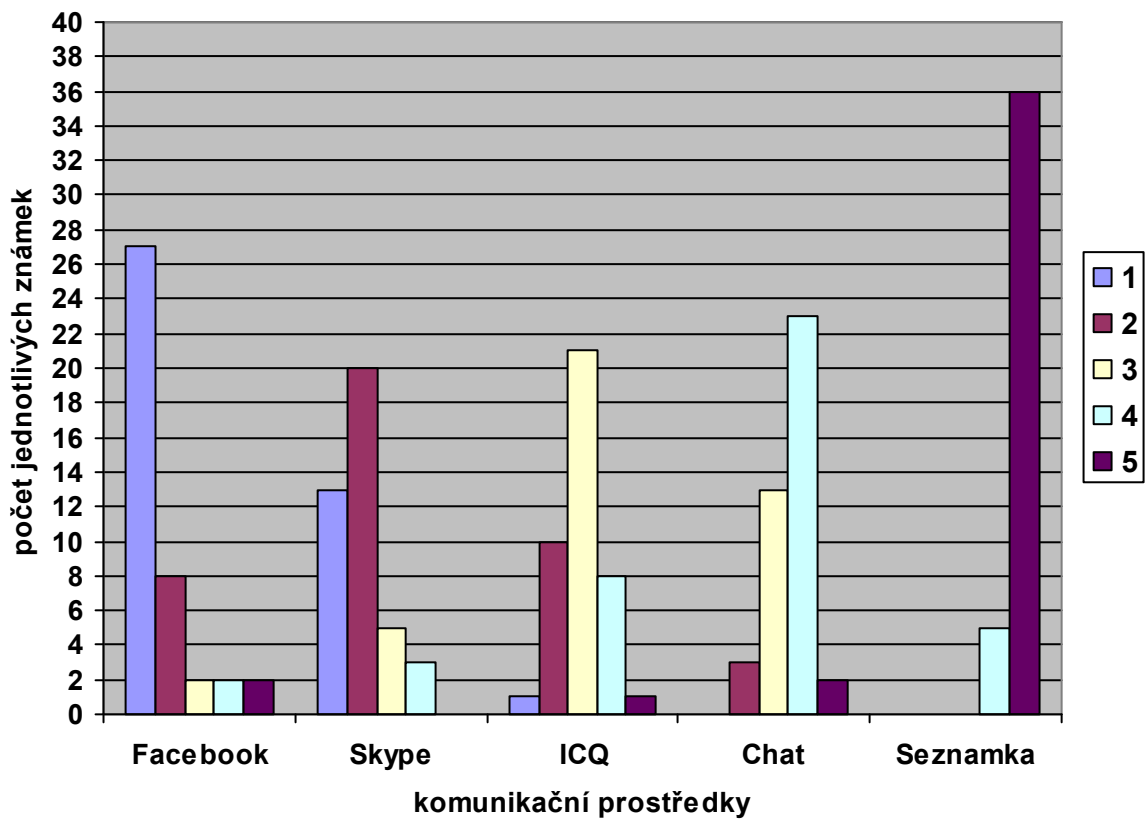
Graf 3: Nejužívanější komunikační prostředek

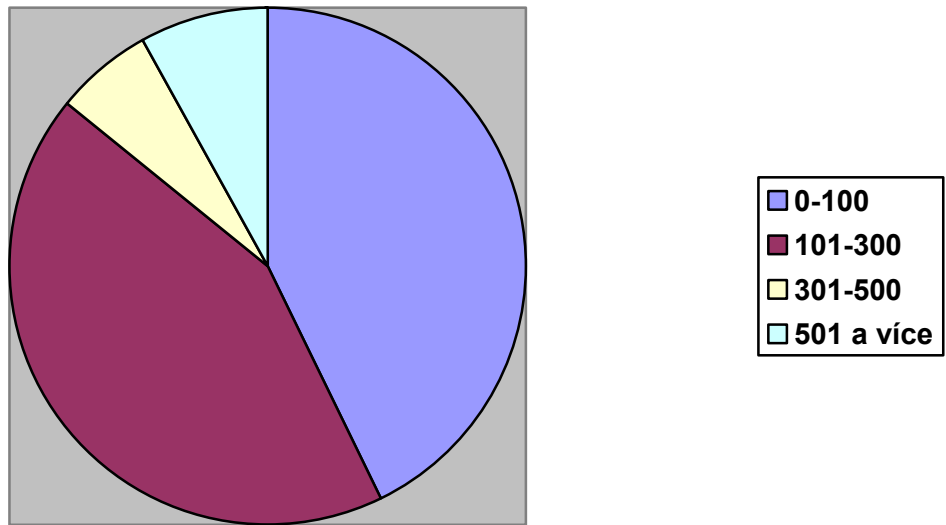
Graf 4: Účet na Facebooku v loňském roce

Graf 5: Prospěch žáků v loňském roce

Graf 6: Znamky jednotlivých komunikačních prostředků

Graf 7: Počet přátel na Facebooku

Příloha 3: Kritické hodnoty testového kritéria chí-kvadrát

Stupně volnosti	Hladina významnosti	
	0,05	0,01
1	3,841	6,635
2	5,991	9,210
3	7,815	11,341
4	9,488	13,277
5	11,070	15,086
6	12,592	16,812
7	14,067	18,475
8	15,507	20,090
9	16,919	21,666
10	18,307	23,209
11	19,675	24,725
12	21,026	26,217
13	22,362	27,688
14	23,685	29,141
15	24,996	30,578
16	26,296	32,000
17	27,587	33,409
18	28,868	34,805
19	30,144	36,191
20	31,410	37,576
21	32,671	38,932
22	33,924	40,289
23	35,172	41,638
24	36,415	42,980
25	37,652	44,314
26	38,885	45,642
27	40,113	46,963
28	41,337	48,278
29	42,557	49,588
30	43,773	50,892

Příloha 4: Kritické hodnoty testového kritéria $U\alpha$ pro hladinu významnosti 0,05 (oboustranný test)

		<i>n1</i>																			
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
<i>n2</i>	3																				
	4	0																			
	5	0	1	2																	
	6	1	2	3	5																
	7	1	3	5	6	8															
	8	2	4	6	8	10	13														
	9	2	4	7	10	12	15	17													
	10	3	5	8	11	14	17	20	23												
	11	3	6	9	13	16	19	23	26	30											
	12	4	7	11	14	18	22	26	29	33	37										
	13	4	8	12	16	20	24	28	33	37	41	45									
	14	5	9	13	17	22	26	31	36	40	45	50	55								
	15	5	10	14	19	24	29	34	39	44	49	54	59	64							
	16	6	11	16	21	26	31	37	42	48	53	59	64	70	75						
	17	6	11	17	22	28	34	39	45	51	57	63	69	75	81	87					
	18	7	12	18	24	30	36	42	48	55	61	67	74	80	86	93	99				
	19	7	13	19	25	32	38	45	52	58	65	72	78	85	92	99	106	113			
	20	8	14	20	27	34	41	48	55	62	69	76	83	90	88	105	112	120	127		

Příloha 5: Základní škola Břeclav, Kupkova 1

Obr. 1: Budova Kupkova

Břeclavské školství bylo na sklonku minulého století utrakvistické, vyučovalo se česky i německy. Vyplývalo to jednak ze skladby obyvatelstva, ale i z toho, že snahou rakouského politického vývoje bylo co nejvíce poněmčít české obyvatelstvo. V roce 1883 bylo školství rozděleno na školu německou, jejíž třídy byly umístěny v budově zemské radnice, a školu českou - s budovou na náměstí. České obyvatelstvo se bránilo národnostnímu útlaku a podporovalo rozvoj zejména Matice břeclavské. Ta se postavila do čela zápasu za rozvoj českých škol. Velké zásluhy o rozvoj českého školství našeho regionu měl Josef Hladík, inspektor českých škol v hodonínském okresu. Počátkem školního roku 1910/1911 byla otevřena česká měšťanská škola, pro níž bylo nutné postavit a vybavit novou školní budovu. Stavební místo bylo získáno od knížecího rodu Lichtenštejnů. Na místě zvaném "Špitálka" byl v roce 1910 položen základní kámen. Hotová budova byla uvedena do provozu v roce 1912. Prvním ředitelem této školy se stal Josef Kupka, jehož jméno nese škola dodnes. O činnosti Kupkovy školy, o učitelích a vedení školy od jejího počátku až do období fašistické okupace se příliš informací nepodařilo zachovat. Všechny důležité materiály byly zřejmě zničeny za okupace. Jedinou knihou dochovanou o činnosti školy je kronika z roku 1945, která je uložena v archívu v Mikulově.

Obr. 2: Budova Sovadinova

ZŠ (Základní škola) Břeclav, Sovadinova 1 vznikla v rámci školských reforem v roce 1953 sloučením tehdejší národní školy chlapecké, dívčí a II.střední školy. Tehdy měla 19 tříd a 648 žáků. Ředitelkou školy byla jmenována M.Bednaříková a jejím zástupcem J.Horňáček. Na škole v tehdejší době působila řada kroužků, z nichž především kroužek národopisný a pěvecký dosahoval trvale výborných výsledků. Na sklonku roku 1958 převzal řízení školy V.Strachoň. Na dvoře byla tehdy postavena nová budova sloužící jako kovo a dřevodílna. Vznikla taktéž nová nářadovna a kotelna, budova byla plynofikována. Rozhodujícím pro současný vzhled budovy byla generální rekonstrukce v letech 1962 a 1963. Proběhla tehdy s nákladem 220.000,-Kč (korun českých). Na tu navázala přestavba budovy na náměstí, díky níž škola získala 5 nových učeben a učebnu pro výuku šití a vaření. Počet žáků ve třídách pozvolně stoupal, až v roce 1969 dosáhl 900. V roce 1970 byl jmenován ředitelem školy J.Horňáček a byla zahájena instalace ústředního topení. Po jeho odchodu do důchodu bylo vedení školy ve školním roce 1975/1976 svěřeno F.Kolmanovi. Prostorová situace školy se stávala neúnosnou, třídy byly rozmístěny na 4 místech a školu navštěvovalo téměř 1.000 žáků. Po odchodu 15 tříd na nově vzniklou ZŠ Břeclav na Slovácké ulici začala generální oprava. Škola i přes tyto prostorové problémy i nadále vykazovala výborné výsledky v mnoha činnostech. Pedagogové úzce spolupracovali s MŠ (mateřská škola), učitelky prováděly hospitace na ZŠ v Ladané a pro děti vyžadující zvláštní péči postupně vznikaly speciální třídy. Pionýrská organizace měla 14 oddílů a pro sjednocení klasifikace byly již od tříd I.stupně zavedeny diagnostické prověrky. V rámci klubu mezinárodního přátelství si žáci dopisovali s dětmi v SSSR (Svaz sovětských socialistických republik), na Kubě, v Bulharsku, ale i na Slovensku a v tehdejší Jugoslávii. Rodičům byl určen cyklus Akademie rodičů, škola byla navíc zapojena do výzkumu VÚP (Výzkum ústavu pedagogického) v Praze. Na vysoké úrovni byla péče o talentované žáky, o čemž svědčila 100% úspěšnost u přijímacích pohovorů, a to

i přes to, že škola nebyla žádným směrem specializována. K 1.8.1990 se stala ředitelkou školy Mgr. (magistr, magistra) L.Ličeníková. Pod novým vedením školy začala výstavba přístavby školy, ve které dnes najdeme školní jídelnu a učebny. Od roku 1991 byly ve škole umístěny dvě třídy osmiletého gymnázia, v nichž výuku zajišťovali pedagogové školy. Škola procházela neustálými opravami vevnitř i zvenčí tak, aby mohla v roce 1996 důstojně oslavit 100.výročí své existence. V roce 2001 se stal ředitelem Mgr. D.Starnovský, zástupkyní pro I.stupeň Mgr. L.Ličeníková a zástupcem pro II.stupeň Mgr. J.Kříž. V roce 2004 byla ZŠ Sovadinova v rámci optimalizace sloučena se ZŠ Kupkova. Ředitelem se stal PaedDr. (doktor pedagogiky) I.Huleja. Na budově Sovadinova je umístěn I. stupeň, zástupkyní se stala Mgr. R. Sklenářová. Na budově Kupkova je II.stupeň, zástupcem se stal Mgr. P.Pláteník. K 1.1.2010 byla z rozhodnutí Rady města Břeclavi sloučena se stávající základní školou Mateřská škola Dukelských hrdinů. Vznikl nový subjekt pod názvem Základní škola a Mateřská škola Břeclav, Kupkova 1. (Zdroj: internetové stránky Základní školy Kupkova 1, Břeclav) V současné době učí na této škole celkem 28 vyučujících, z toho jsou 4 muži. První stupeň (1.-5. třída) je zastoupen osmi třídami, druhý stupeň (6.-9. třída) devíti třídami. Dále jsou na škole netřídní učitelé – 2 muži a 6 žen. V družině jsou zaměstnáni 3 učitelky.

Na 1. stupni se nachází mimo jiné jazyková učebna, učebny výpočetní techniky, výtvarné výchovy, cvičná kuchyňka a školní hřiště. Na 2. stupni jsou žákům k dispozici 2 učebny informatiky. V jedné může pracovat současně 20 žáků. Ve druhé 28 žáků. Každý z nich získává dovednosti v práci s počítačem. Všechny počítače jsou připojeny k internetu. V obou učebnách je k dispozici interaktivní tabule.

Obr. 3: Učebna výpočetní techniky

V jazykové učebně můžeme najít netradiční uspořádání lavic. 24 míst je vybaveno sluchátky, jejichž obsluhu, používání a kontrolu sleduje vyučující z řídicího pultu za katedrou. Učebna je rovněž vybavena interaktivní tabulí.

Obr. 4: Učebna cizích jazyků

Rekonstruovaná učebna chemie a přírodopisu má všechny parametry pro využívání moderních forem výuky těchto předmětů. O kvalitě výuky svědčí i úspěchy žáků v chemických soutěžích a v poslední době i "Ocenění školy" za pedagogicky významnou činnost při vyhledávání talentovaných žáků a systematickou podporu jejich odborného růstu v přírodovědných oborech. Toto ocenění bylo škole uděleno předsedou představenstva a generálním ředitelem Gumotexu, a.s. (akciová společnost) Břeclav.

Škola nabízí řadu zájmových kroužků. Patří sem kroužek dyslektický, logopedický, hudební, loutkový, keramický, výtvarný, maňáskový, přírodovědný, kroužek sportovních aktivit, stolní tenis a kroužek turistický.

Na škole pracují tři oddělení školní družiny. Provozní doba je jak ranní, tak i odpolední. Školní družina zabezpečuje žákům náplň volného času v době před vyučováním, odpoledne před odchodem domů nebo do jiných zájmových aktivit. Probíhá při činnostech spojených s odpočinkem, relaxací, zájmovou činností, zábavou. Družina umožňuje kromě odpočinkové činnosti (aktivní i klidové) i přípravu na vyučování.

Seznam zkratek:

angl. - anglický

apod. - a podobně

atd. - a tak dále

a.s. – akciová společnost

ČR - Česká republika

DVD - Digital Versatile Disc

Kč - koruna česká

Mgr. - magistr, magistra

MŠ - mateřská škola

např. - například

obr. – obrázek

PaedDr. - doktor pedagogiky

s. - strana

SMS - Short message service

SSSR - Svaz sovětských socialistických republik

tab. - tabulka

tj. - to je

tzv. - tak zvaný

VÚP - Výzkum ústavu pedagogického

ZŠ - Základní škola

Seznam literatury:

- BINKA, B. *Média a realita, média a manipulace*. Brno : Masarykova univerzita, 2006. 32 s. ISBN 80-210-4199-4.
- BURTON, G. – JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. Brno : BARRISTER&PRINCIPAL, 2001. 392 s. ISBN 80-85947-67-6.
- DĚDIČEK, D. *333 tipů a triků pro Facebook*. Brno : Computer Press, 2010. 240 s. ISBN 978-80-251-2963-0.
- FRANK, T., JIRÁSKOVÁ, V. *K mediální výchově*. Praha : SPHV, 2008. 124 s. ISBN 978-80-904187.
- JIRÁK, J. *10 let v českých médiích*. Praha : Portál pro Newton Information Technology, 2005. 142 s. ISBN 80-7178-925-9.
- JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost : stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha : Portál, 2003. 208 s. ISBN 80-7178-697-7.
- JIRÁK, J., WOLÁK, R. *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. Praha : Radioservis, 2007. 152 s. ISBN 978-80-86212-58-6.
- KAŠOVÁ, J. *Média – kdo koho ovládá?* Praha : Raabe, 2011. 102 s. ISBN 978-80-86307-73-2.
- KÖPPLOVÁ, B., WOLÁK, R. *Česká média a česká společnost v 60. letech*. Praha : Radioservis, 2008. 170 s. ISBN 978-80-86212-94-4.
- Mgr. LOKAJ, Z. *Média a realita*. Liberec : Technická univerzita, 2008. 37 s. ISBN 978-80-7372-290-6.
- McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha : Portál, 2009. 640 s. ISBN 978-80-7367-574-5.
- MEYROWITZ, J. *Všude a nikde: vliv elektronických médií na sociální chování*. Praha : Karolinum, 2006. 341 s. ISBN 80-246-0905-3.
- MIČIENKA, M., JIRÁK, J. a kol. *Základy mediální výchovy*. Praha : Portál, s.r.o., 2007. 295 s. ISBN 978-80-7367-315-4.
- MUSIL, J. *Úvod do sociální a masové komunikace*. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. 124 s. ISBN 978-80-86723-44-0.
- ONDREJKA, V. *Podvody na internetu*. Nová Forma s.r.o., 2010. 55 s. ISBN 978-80-87313-82-4.
- POUPEROVÁ, O. *Regulace médií*. Praha : Leges, 2010. 272 s. ISBN 978-80-87212-48-6.

ROTH, J. *Mediální výchova v Čechách – tištěná média*. Praha : Tutor, 2005. 118 s. ISBN 80-86700-25-9.

SCHNEIDEROVÁ, S. *Informace – text – kontext : nad současnou situací médií*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 44 s. ISBN 978-80-244-2059-2.

PhDr. VYMAZAL, J. *Masová komunikace a její prostředky ve výchově a vzdělávání dospělých*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 163 s.

CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2006. 168 s. ISBN 80-244-1367-1.